

SIMPLICIVM
MEDICAMENTORVM
EX NOVO ORBE DELA-
TORVM, QVORVM IN
MEDICINA VSVS
EST, HISTORIA,

Hispanico sermone descripta à D. NICOLAO
MONARDIS, Hispalensi Medico;

*Latino deinde donata, & annotationibus, iconibusque
affabre depictis illustrata à CAROLO
CLVSIO Atrebate.*

ALTERA EDITIO.

ANTVERPIÆ,
Ex officina Christophori Plantini;
Architypographi Regij.
M. D. LXXIX.

SVMMA PRIVILEGII.

PHILIPPI Regis Hispan. &c. Ducis Brab. &c. Privilegio cautum est, ne quis ante quadriennium citra Christophori Plantini voluntatem, librum De Simplicibus medicamentis ex Occidentali India delatis, quorum in Medicina vsus est, &c. imprimat, aut alibi impressum importet, venalemve habeat, intra omnes ditionis eius fines; qui secus faxit, confiscatione librorum, & pœna fisco Regio exsoluenda, multabitur: vt latius patet in ipso diplomate.

Subfig.

I. de Witte.

S I M P L I C I V M ‡

M E D I C A M E N T O R V M

E X N O V O O R B E D E L A T O -
R V M , Q V O R V M I N M E D I C I N A
V S V S E S T , H I S T O R I A .

Copal & Anime.

V O resinarum genera multum similia ex Hispania noua adferuntur , quorum vnum Copal vocatur , alterum Anime.

C O P A L resina est admodum candida, & lucida, & transparens, magnis fragmentis, Diacitri valde transparentis haud dissimilibus, satis odorata, sed non perinde vt Anime. Ea Indi in suis sacrificiis suffumigij loco vtebantur, eamque ob causam Sacerdotibus in templis suis frequenti in vsu, ad- eò, vt cum Hispani nostri primum eò appellerent, huiusmodi suffutibus naribus eorum admotis exciperentur.

V T I L I S est ad frigidos capitis morbos, & Thuris, aut Anime vicem explet. Calida secundo gradu, humida primo. Resoluit ac emollit, ob partes quas habet aqueas.

A N I M E arboris est lacryma seu resina, alba, ad Thu- ris colorem nonnihil vergens, verum Copali magis oleagino- sa. Defertur granis Thuris, sed crassioribus, que confracta luteum colorem ostendunt instar resina: gratissimi ac sua- uissimi est odoris, & prunis imposita, facile consumitur.

D I F F E R T ab Anime Orientali, quòd neque tam candidum, neque tam lucidum sit. Orientale item magnis fragmentis adfertur transparentibus, * ita vt nonnulli Cha- rabe seu Succini speciem esse suspicati sint, quam Ambarum colliquatum nuncupant, è quo sphaerule precarie tornantur, cum nihil sit minus: nam Charabe Bitumen est, cuius ma- gna fragmenta hamis ferreis è mari Germanico eruantur,

Anime.

Anime orient.
t. l.

Ambarum
colliquatū.

Charabe, &
eius natales.

Succinum
non est la-
chryma.

Anime A-
mericum.

Anime fa-
culiatae.

utpote quod è fontibus in ipso mari manat, Bituminis mó-
do, atque aëri expositum, statim cogitur & dēfatur, vt con-
iicere licet ex bacillis, & aliis maris purgamentis, quæ in
fragmentis illis conspiciuntur. Vnde eorum error colligitur,
qui Populi lacrymam aut Pini esse putarunt. Hermolaus
Barbarus vir doctissimus, ait Anime Orientale colligi vici-
nis locis pago, in quo Thus nascitur, & ab illius pagi nomi-
ne, Anime vocari.

NOVÆ Hispaniæ Anime colligitur ex arboribus me-
diocris magnitudinis, per incisionem, Thuris aut Masticeis
modo.

HVIUS vsus est in plerisque, sed capitis præsertim
morbis, à frigiditate prouenientibus, & defluxionibus pur-
gationes subsequenter, cubiculis per hiemem (etenim aë-
rem purgat) & capitis operimentis, dormire sub noctem
volentibus, suffitis, quinetiam ipso capite, si qui cephalæa &
hemicrania laborant: nam caput roborat.

MISCETVR emplastris & Ceratis, vbi roborare, &
frigidos humores, flatusq; resoluerè opus est. Thuris vicem
supplet, cum in suffitibus, tum in iam dictis. Cerebrum ro-
borat, emplastri modo adhibitum, atque etiam ipsum ven-
triculum reliquasque partes nervosas, Cerati modo, tertia
parte cere admixta; atque sic gestatum diutius, & subinde
renouatum, frigiditatem è quacumque corporis parte elicit.
Calida est secundo gradu, humida primo.

Xolochco-
palli.
Copalca-
huil.

Gomara in Mexicana Historia duo Copalis genera facit; alterum
rugosum, quod Xolochcopalli vocari dicit, molle, Thuri simile: alte-
rum, multò præstantius, Copalcahuil, quod plerique myrrham exi-
stimarunt. Vulnerata arbore guttatim stillat liquor albus, qui statim
concrescit.

* Qui plura de Orientali Anime volent, legat nostras annotationes
in cap. 8. lib. 1. Historiæ Aromatum. Nobilioris illius Orientalis Ani-
me fragmento, quod aliquot vncias pendebat, donatus sum ante bien-
nium à doctissimo Hugone Morgano Pharmacopola Londinensi.

Toçot. gae-
bit.

Refert Fragoſus, in India Occidentali arborem inueniri Toçot gue-
bit, id est, lignum desiderij seu exoptatum, dictam, Populo similem,
summi candoris, cuius materies, ob candorem, laeuorem, & splendo-
rem, sum-

gem, summè expetebatur ad idola fabricanda. Sub cuius cortice nascitur gummi seu Resina, Thuri nostro similis, sed candidior, & minoribus fragmentis, quo istic vtuntur, vt nos Thure.

Tacamahaca.

DEFERTVR item ex Noua Hispania, aliud gummi Tacamahaca seu resina genus, ab Indis Tacamahaca vocatum, quod nomen apud Hispanos retinuit. Colligitur vulnerata arbore, magna vt Populus, admodum odorata, cuius fructus ruber est, Paonie seminis modo.

PLVRIMVS huius vsus est apud Indos, praesertim in tumoribus omnibus: nam eos mirabiliter resoluit, maturat, & tollit, vti etiam omnes dolores ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes.

COLORE est Galbani (nec desunt qui idem esse putent) vnguibus albis, vti Ammoniacum, odore graui, atque etiam sapore, ita vt prunis iniecta, & naribus admota, mulieres vteri suffocatione laborantes ilico liberet. Umbilico emplastri modo imposita, vterum suo loco retinet: atque huius vsus adeò mulieribus est familiaris, vt ab eis maxima ex parte absumatur, quandoquidem efficacia experiantur eius remedia, cum in vteri suffocationibus, tum in roborando ventriculo. Nonnullae delicatiores ambarum & moschum addunt. Maximè utilis est, ad resoluendos & tollendos omnes dolores, ab humoribus frigidis & flatulentis prouenientes, emplastri modo adhibita: Eiusdem est efficacia in tumoribus frigidis, quoniam eos resoluit, maturat, & absumit ilico. Non liquefcit, sed ita tenaciter semper adheret, vt auferri, nisi opere absoluto, non possit.

EXPERIMENTO comprobatum est, qualescumque defluxiones reprimere, linteo exceptam, & ad vtramque aurem, aut eam ad quam fit defluxio, adpositam. Temporibus imposita cerati modo, defluxum in oculos, aliasq; faciei partes detinet. Dolorem dentium sedat, dentibus, etiam corruptis, imposita: atque si hac dens corruptus vstuletur,

prohibet ne corruptio longius serpat. Pectori & humeris vt emplastrum imposita, dolores eorum finit.

Emplastrum
stomachi-
cum.

Ex ea, styracis tertia parte, & ambari momento, fit emplastrum stomacho longè vtilissimum: siquidem eum roborat, appetitum ciet, concoctionem iuuat, & flatu discutit. Eodem modo cerebro imposita, eum roborat, & dolores auferit. Magna est efficacia, in doloribus coxendicis, & omni articulorū morbo, præsertim si ab humoribus frigidis aut mixtis proueniant: quoniam eius resolutio adstrictionis particeps est, qua de causa mirum in modum partes roborat.

SOLA, iuncturarum aut neruorum vulneribus imposita, ea curat: nam statim suppurat & spasum prohibet. ego tertiam partem cere admisceo, quoniam facilius inducitur.

IN summa, adeò celebris est eius vsus, vt plebs ad qualemcumque dolorem aliud remedium non norit, modò non sint inflammationes admodum calidæ: sed & in his admodum vtilis est, in morbi declinatione, ad discutiendum qui supererat humorem. Calida est initio tertij gradus, multæ adstrictionis particeps, & sicca in secundo.

Caraña.

Caraña.

Ex Continentis parte interiore, per Carthaginem & Nomē Dei, defertur resina colore Tacamahacæ, sed splendior, liquidior, ac densior, lingua Indica Caraña dicta, quod nomen etiam apud Hispanos retinuit, odore Tacamahacæ, sed grauiore. Pinguis est & oleaginosa, ideòque tenax sine multa adglutinatione & colliquatione. Medicamentum nouum est, quod decem annis elapsis primùm huc illatum est.

Caraña facultates.

Ea vtuntur Indi in tumoribus & omnis generis doloribus. Ad eosdem morbos laudatur, quos Tacamahaca curare solet, & minore temporis spatio vires suas exerit: sic vt quos Tacamahaca non curarit, Caraña sanet. Exemplū vidimus in eo qui ob humeri cruciatus iam multo tempore brachium mouere non poterat, tamen si Tacamahaca vsus esset: sed postquam

postquam Caraña vti cœpit, triduo sanitati restitutus est.

MIRA est eius vis in iuncturarum doloribus: nam imposita, facile eos curat, modo nulla sit calidorum humorum influxio. Tumores inueteratos dissoluit, defluxiones humorum frigidorum aut mixtorum sistit: ad quosuis neruorum & cerebri dolores valde utilis: Vulnera q³ recentia, neruorum præsertim & iuncturarum nullo alio admixto medicamento sanat. Defluxiones in oculos & alias partes reprimat, ad aures atque temporibus imposita. Excedit secundum caloris gradum. Colligitur vti superiores, vulneratis arboribus.

SED ex eadem Carthagine noui regni prouincia, allata ad nos est Caraña quædam purior, & Balsami modo limpida, superiore multo præstantior, vtilior, & odoratior.

Caraña purior.

Oleum Cicinum.

GELISCO nouæ Hispaniæ prouincia, oleum seu liquor quidam adfertur, cui, oleum ficus infernalis Hispani nomen indiderunt, eo quod ex arbore cum fructu, tum foliis simili Ricinò, sed in maiorem altitudinem, ob soli vbertatem, excrecente, elicitur.

Oleum ficus infernalis.

EADEM verò ratione hoc oleum Indi eliciunt, quam docuit Diosc. lib. 1. cap. 30. hoc est, contuso semine, deinde in aqua cocto, postremum oleo innatante cochlearibus excepto. Hac eliciendorum oleorum ratio è seminibus & fructibus, Indis admodum familiaris est, quippe qui nullam expressionem norint: sed etiam hoc oleum eo modo quàm expressione facilius elicitur.

Oleorum eliciendorum ratio.

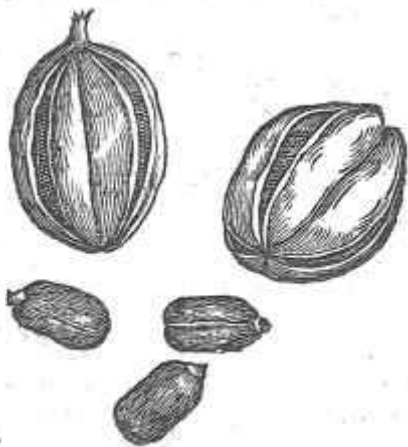
MAGNIS viribus pollet istud oleum, veluti experientia, & multo eius vsu comprobatum est, cum in India, tum in his regionibus. Omnes morbos ab humoribus frigidis provenientes sanat, omnes tumores dissoluit, status q³ discutit, præsertim ventris, eamq³ ob causam non modo in Anasarca vtile, sed in omnibus hydropisis generibus, si venter eo inungatur, & aliquot guttæ vino aut alio liquore comodo exceptæ sorbeantur;

Olei cicini facultates.

beantur; etenim aquas euacuat, quod etiam minore noxa facit, clysteribus iniectum. Venter frigidis humoribus & flatibus liberat: & coli doloribus vtile, si partes affectæ eo inungantur, & aliquot guttula sumantur. Efficacius subuenit Ilei doloribus, vt experientia nos docuit. Dolores iuncturarum, modò à causa non admodum calida proueniant, tollit, humorem euacuando, si aliquot huius olei gutta pingui iure gallinæ dissoluta sumantur. Partes corporis contractas, si eo inungantur, curat, nervos emolliendo, & extendendo. Stomachum, vterum, & lienem obstructionibus liberat inunctione. Aluum puerorum emollit, illito toto ventre, atque ventris animalia pellit, maximè si eius vna aut altera gutta è lacte aut iure pingui propinètur. Ad psoras & vlcera capitis manantia valet: prodest aurium doloribus, & omnibus cutis vitiis, varosq; mulierib; plerumq; infestos illitu expurgat.

CALIDVM est initio tertij gradus, humidum secundo.

RICINVS AMERICVS.

Hoc ricini genus ego vidi, quod ante aliquot annos ex America adferri cœpit, vulgari paulo maius, cuius operimentum seu filiqua illa triangula quæ semina continet, tuberculis asperis non est obsita, vt in vulgari; sed læuis & cinerei coloris. Ipsum granum siue semen vulgari simile, nigrum tamen & non maculosum vt illud, mirifica (vt aiunt) purgandi facultate præditum: nam etiam si dimidia tantum vnus grani pars sumatur, valenter supernè & infernè purgare referebat qui mihi dabat, & Curcas istic ab incolis vocari.

Et quandoquidem in ricini mentionem incidimus, videre memini, dum Hispanias peragrarem, circa Malacam, & Calpen ad fretum Herculeum, aliisque maritimis Batiçæ locis, Ricini plantas crassitudine humana, altitudine verò trium hominum, multis prægrandibus ramis brachiatas instar aliarum arborum: hi rami (multis enim annis durat arbor) tertio aut quarto quoque anno putari solent. Exactissime sanè conueniebant Dioscor. descriptioni. Retert etiam Bellonius lib. 1. obseruat. cap. 18. magnas in Creta insula Ricini arbores se obseruallè. An verò his similis sit ea arbor quæ Curcas Americorum profert, planè ignoro, cum is qui inde fructum eum attulisset, arboris formam describere non posset, & eum siccum, qualem hîc exhibeo, dumtaxat viderim.

Bitumen.

IN Cuba inueniuntur fontes iuxta littus maris, Bitumen nigrum manantes, veluti pix, grauis odoris, quo Indi in morbis frigidis vtuntur. Hispanis seruit picandis nauibus, quia pici nauali similis est, sed seuum admiscet, vt melius induci possit. Veterum Naphtham esse puto, cuius duos fontes Babylone inueniri Posidonius refert, albæ & nigræ.

Bitumen.

Naphtha.

Nos eo Bitumine vtimur in vteri morbus, quod eum suffocatione liberet, naribus admotum, aut vulua inditum.

Bituminis facultates.

CALIDVM est in secundo gradu, & humidum in primo.

Ambarum.

NUNC mittit nobis Florida noui orbis provincia Ambar quod vocant Griseum, idque in littus eiectum inuenitur à Canaual ad promonterium vsque D. Helena.

Ambar griseum.

VARIA est circa eius originem opinio: sed verissimum est, Bituminis genus esse ex fontibus in alto mari manans, quod aëri expositum, illico densatur, vt solent pleraque, quæ

Ambar bitumen est.

sub marinis aquis tenella & mollia sunt, at aqua exempta, durantur, vt Corallium, Succinum.

SOLVS Simeon Sethi & Aëtius inter Gracos eius minerunt, è quibus prior, Bituminis modo è fontibus suis manare asserit, pessimūq; id esse quod à piscibus deuoretur.

Ambar non
est pennis
Balena.

INDE conuellitur eorum opinio, qui Balenarum sperma esse asserunt, ex eo decepti, quòd interdum in Balenarum ventriculis inueniatur, quæ illud aquis innatans nonnumquam deuorant, alimentum esse existimantes.

VERVM est, meo tempore Balenam circa Canarias, quas fortunatas insulas putant, captam, in qua inuenta sunt plus quàm quatuor Ambari libra: postea tamen infinitas Balenas cum suis catulis interfecerunt, sed nihil Ambari in eis inuentum est.

NON desunt qui Ambar ex fructu quodam ad maris litus nascente fieri dicant, qui Aprili & Maio mensibus maturescit, & odoratus est, quem decidentem vorant Balenæ, quasi fructus in alimentum cedens, aliud quàm sanguinem & carnem generare possit.

Ambari de-
lectus.

OPTIMI delectus est, vt nonnihil ad rubedinem tendat, album non aquè bonum, nigrum deterrimum.

EXCALFACIT, resoluit, roborat, quocumque tandem modo applicetur; nam calidi est temperamenti & sicci, cum pinguedine quadam, quæ illi facultatem emolliendi tribuit.

Ambar ex-
cultum.

VARIÆ sunt Ambari facultates: nam cum oleo florū mali Arantij siue Assyrij in calente mortario permixtum, & vnguenti modo capiti illitum, illius dolorem leuat, cerebrum roborat & neruos, & frigidos qui infracti sunt humores resoluit: ad eadem efficax, emplastri modo cum Alypta muscata assiduè gestatum.

EIVS solius, aut cum moscho & ligno aloës permixti olfactu, cerebrum roboratur, memoria augetur, spiritus vigor &

gor & cordis vires reficiuntur : ideòque in pestis contagiis eius odor adprime utilis est , nec minus his qui frigidus defluxionibus vexantur , conuenit , si capitis tegmina atque etiam cubiculum vbi dormiunt , per hiemem eo suffiantur .

MAXIME prodest senibus , quòd illorum spiritus vegetet , cor & cerebrum roboret , & crassos lentosq; humores , quibus plurimum abundat , extenuet , siue cibus indatur , siue vestes suffiantur . siue cerebro cordisq; regioni applicetur , siue vino , quo sibi faciem & manus abluunt , permisceatur .

SCOBIMagnetis , galbanòque miscetur , & emplastri modo mulierum vmbilico impositum , vterum suo loco retinet , & reliquos eius morbos profligat : eius autem assiduus odoratus prodest vteri procidentis , suffocationibus verò , in Liquid-ambar dissolutum , & xylo exceptum , vterique ori inditum .

STERILITATI à frigidis humoribus orta , hac compositione mederi soleo , quæ recipit Ambari partes duas , rasuræ eboris tenuissimè tritæ vnâ , pulueris ligni aloës partem dimidiam , cum algali momento fiunt catapotia , quorum tria pendentia drachmam vnâ singulis triduis dabuntur , & emplastrum vmbilico , pessum vteri colo imponetur , purgatis tamen prius vti decet .

Catapotia
pro sterili-
bus.

Ex eo , alypta moschata , & styrace fit emplastrum scuti forma , quod stomacho adpositum , eum doloribus liberat & excalfacit . Ex eadem massa factæ pilula , & mane sumpta , flatus discutiunt , concoctionem iuuant , & appetentiam excitant : idem præstat ex vino odorifero mane sumpta hæc massa .

Emplastrum
ex ambaro.

Catapotiz
alia.

TRITVM ambar & cera lutea exceptum , cordis regioni utilissimè imponitur , ad sedandos dolores à flatibus aut alia quauis causa (modò calida non sit) prouenientes .

EADEM ratione qua senibus , melancholia laborantibus etiam conuenit , & paralyticis , si eo aut eius mixtura suffiantur ,

suffiantur, aut cerebrum, totaque spinæ eo inungantur: etenim Ambar præ cæteris medicamentis nervos et cerebrum roborat. Quinetiam epilepticis fumus illius, naribus exceptus, conuenit, siquidem eos excitat, & si assidue id odorentur, non tam facile, neque tam vehementer eo morbo corripiuntur.

Ambar inc-
brist.

ILLVD admiratione dignum, quod Simeon Sethi scribit. Siquis Ambar odoretur antequam vinum bibat, eum veluti ebrius ferri; si verò iniiciatur vino, maxime inebriare.

Liquid-ambar & eius oleum.

RESINA quam Liquid-ambar, & oleosum quiddam, quod oleum de Liquid-ambar, vocamus, ad nos ex Hispania noua adferuntur, vtrumque odoratissimum, præfertim oleum, quod delicatioris & suauioris est odoris.

Liquid-am-
bar.

Placat.

EST verò Liquid-ambar resina collecta per incisionem ex arboribus vastæ magnitudinis, pulchris & ramosis, cuius folia hederaceis similia sunt, Ocoçol Indi vocat, cortice crasso, cinereo, qui incisus aut vulneratus crassum Liquid-ambar eiacularur, cui cortex comminutus, odoris causa admiscetur, vt scilicet suauius & diutius spiret in suffitibus.

VBI nascuntur eiusmodi arbores, fragrantissimus est aëris odor, adeò vt Hispani primum eò appellentes, istic aromata nasci, atque adeò eas aromatíferas esse arbores existimarent.

TANTA quantitate in Hispaniam infertur Liquid-ambar, vt mercium vicem suppleat, vtribus & dolis eo impletis: eo etenim hic vtimur in suffitibus, odoramentis, pastillis, Styracis liquida loco, cuius odor proximè ad hunc accedit: adeò autem validus est, vt celari, etiam suffitibus nõ additum, non possit, & totas ades, si eius sit copia, atque adeò plateas suo odore impleat.

Liquid am-
bar facit in-
con.

PLVRIMVS in medicina eius vsus est: nam calfacit, roborat, resoluit, & anodinum est. Cerebrum, per se illi-

tum, aut

rum, aut aliis aromatibus admixtum, roborat, & doloribus liberat, omnigenosq; dolores à causa frigida, vt emplastrum impositum, mitigat. Ventrículo adprimè utile, stomachici modo adhibitum: etenim ipsum roborat, concoctionem iuuat, digerit, concoquit, & appetentiam excitat.

CVM Styraçis, Ambari, & Moschi momento mixtum emplastri consistentia, & scuti forma super alutam extensum, omnibus predictis morbis maximè prodest, eiusq; emplastri ob insignes facultates in hac vrbe laus est. Calidum in fine secundi gradus, humidum in primo.

EX eo recens collecto, & eo loco posito, vt per se tenuior eius substantia stillare possit, oleum quod de Liquid-ambar nuncupant, elicitur, multo perfectissimum, eoq; longè suauius. Sunt qui expressione etiam eliciant; vt maiorem quantitatem colligant: nam chirothecis imbuendis plurimum absimitur.

Oleum de
Liquid-am-
bar.

VTILE est medicamentum ad plerosque morbos frigidos; nam calfacit, resoluit, et omnem tumorem emollit: itaque vteri tumoribus, obstructionibus pròdest, mensesq; prouocat. Calidum ferè in tertio excessu.

Eius facul-
tates.

SCIENDVM tamen est, plerosque hoc ex India inferre non perinde bonum, quoniam è ramis eius arboris comminutis et coctis, pinguedinem innatantem colligunt, venduntque pro legitimo.

EIVS arboris pampini & summitates in fasciculos collecti vestibus & stragulis, ab Indis inseruntur, odoris gratia; in eumque vsus Hispanis etiam vendunt.

Balsamum.

LAUDATISSIMVS ille liquor, qui, ob excellentes & mirabiles effectus, Balsamum, ad verè Balsami (quod in Aegypto nascebatur) imitationem, nuncupatur, in Hispania noua elicitur ex arbore Punica malo maiore, cuius folia vetri-

Balsamum.

folia vitica similia, serrata & tenuia sunt, Indi Xilo [Gomara Zilo] vocant.

Balsami extrahendi duplex ratio.
Prior.

Alter.

FIT autem duobus modis. Vno, multis incisuris vulnerato arboris cortice, qui tenuis est, è quibus liquor emanat, tenax, subalbidus, excellentissimus & perfectissimus, sed aded pauca quantitate, vt ad nos non inferatur. Altero, Indis admodum familiari, in eliciendis succis ex quauis arbore. Ramos atque etiam truncos arboris assulatim & minutim concisos, in lebetem amplissimum iniiciunt, multa desuper adfusa aqua: bulliunt omnia & feruent quantum satis esse putant, igne sublato frigesce sinunt, & conchyliis oleum supernatans colligunt. Id verò est, quod in has regiones inuebitur, & quo vulgo vtimur, colore ex nigro rubente, odoris suauissimi. Vasculis argenteis, vitreis, stanneis, aut fibilibus vitratis asseruatur, aliam omnem materiem penetrans.

IN medicina huius vsus receptus est, non nuperrimè, sed statim eo ferè tempore quo Hispania noua nobis patefacta est: nam cum Hispani Indos sua vulnera hoc succo glutinare animaduertenterent, illos statim imitari cœperunt.

Balsami æstimatio.

CV M primum in Hispaniam illatum est, ob eius insignes facultates magna fuit, vt decet, æstimatione: eius vncia nunc viginti, nunc decem ducatis æstimabatur; at nunc temporis eius libra non pluris quàm tribus aut quatuor ducatis æstimari solet. Romam primum delatum, eius vncia centum ducatis venit: postea, tanta eius quantitate illata, vilescere cœpit, & etiam gratis quodammodo dari, vt solet in rerum abundantia siue raritate plerumque contingere. Nam cum magno veniret, omnes eius virtutes admirabantur atque requirebant: postquam verò eius imminutum est pretium, non æstimatur, cum tamen idem Balsamum sit quod fuit cum centum ducatis vncia venderetur.

ET sanè, licet nihil aliud nobis intulissent Indie, quàm hoc mira-

hoc mirabile Balsamum, Hispanorum tamen labor in illis inuestigandis non inutilis existimandus est: etenim iam multis annis perit id Balsamum quod in Aegypto nasci solebat, nec vsquam gentium amplius inuenitur: idcirco nobis Deus opt. max. eius loco Balsamum nouæ Hispaniæ dedit, quod meo iudicio inferius non est Aegyptiaco, si mirabiles eius effectus & vtilitates consideremus.

TRIFARIAM verò in medicum vsu recipitur: nam aut interius assumitur, aut exterius inducitur, aut medicamenti chirurgici admiscetur.

Balsami triplex vsus.

INTVS assumptum mane ieiuno ventriculo, asthmaticis vtile est, & vesica doloribus: menses etiam ciet, vt & pesti modo subditum. Eius quatuor aut quinque guttule vino aut aqua rosea in cochleari exceptæ & diluculo sensim in guttur instillate, sic vt linguam non contingant (nam Balsami sapor diutius in ore hærens forsitan nauseam etiam moueret) veteres stomachi dolores finiunt, eumque roborant, colorémque commendant & anhelitum. Iocinori prodest, obstructions aperit, atque iuuentam conseruat. Magna existimationis vir mihi probè notus, ab eius vsu nullos dolores sensit, & tametsi senex, tam validus est, vt iuuenis videatur. Phthisicos leuat, & steriliū vterum expurgat, pesti modo adhibitum.

Interius assumptum.

FORIS, calidum cum plumula illitum, omnes cruciatus ex humoribus frigidis prouenientes tollit, præsertim si linteum Balsamo delibutum adponatur. Tumores & edematodes discutit & absomit: quamlibet corporis partem roborat. Capiti illitum, cerebrum reficit & fouet, omnemque humorem noxiū absumendo, dolores tollit. Paralyticis succurrit, cerebro, ceruice, spina, & ea parte quæ paralyti tentata est, inunctis: eadem ratione, ad omnes neruorum morbos & contractions vtile est. Stomacho illitum, eum roborat, concoctionem iuuat, & flatibus obstructionsq; libe-

Foris additum.

in omni
parte

rat, sicut

rat, sicuti & Lienem, quem etiam emollit. Nephritidem, nec non ventriculi dolores à causa frigida aut flatibus ortos, calidum loco dolenti impositum sedat: idem præstat pani calido inditum, sicq; adpositum. Vrinam ciet & expellit illitum. Summè laudatur in articulorum doloribus, præsertim coxendicum, quòd omnem duritiem & tumorem residuum discutiat.

Cheirurgi-
cis medica-
mentis indi-
tum.

CHEIRURGICIS remediis inditum, valde utile est: & quia molestum esset omnia enumerare, eius iudicio ea relinquo, qui eo vtetur, vt id scilicet aliis medicamentis commisceat, quæ ad rem utilia esse iudicabit. Vulgare sanè admodum est eo in recentibus vulneribus vti; nam statim ea sine suppuratione glutinat, quinetiam in iis utile, vbi contusio adglutinationem impedit; quòd statim digerat, & reliqua præstet quæ ad vulneris vsque glutinationem necessaria sunt, vt non abs re Pauperum cheirurgia censi possit: eaque de causa pauca sunt in hac vrbe ades, in quibus non feruetur Balsamum. Nervi, iuncturarumque vulnera præ reliquis medicamentis ad cicatricem perducit, contractionemq; prohibet. Capitis vulnera curat, modò cranium illa sum sit: sic etiam omnia recentia vulnera in qualibet corporis parte, modò sint simplicia. Antiqua vulnera, per se, aut cum alio vnguento impositum, mundificat, & ad cicatricem perducit. In diuturnis febribus, spina eo calente inuncta dimidia hora ante paroxysmum, & illico quinque aut sex guttis eius in vino sumptis modo prædicto, horrores discutuntur, si ter aut quater id remedium repetatur.

GUSTV est acutò, & aliquantulum amaro: vnde colligere licet, adstrictionis particeps esse, calidum & siccum in secundo gradu.

Balsamum
purius.

NUNC ex noui orbis continenti magna quantitate inferri cæpit Balsamum per incisionem extractum ex arboribus iis similibus quæ in noua Hispania nascuntur, vbi

amplius

Balsamum

Balsamum decoctione colligitur. Sunt autem ea arbores va-
sta magnitudinis, et ad radicem vsque ramosae, duplici septa
cortice, altero crasso Suberini modo, altero tenui, interno,
materiem arboris amplectente. Ex eo quod inter vtrumque
corticem est spacio, incisione Balsamum educitur, alba limpi-
dissimaque lacryma suauissimi odoris, quae insignes eius fa-
cultates statim prodit. Et certum est eius guttulam potiore
esse, alterius quod decoctione extrahitur libra, tametsi mira-
culosos eius viderimus effectus.

Balsami ar-
boris histo-
ria.

Huius fructus (qui penes me est) exiguus pro arboris
magnitudine: etenim ciceris aut pisi grano maior non est,
amari gustus aliquantulum, inclusus extrema filiqua angu-
sta, digitum longa, alba, & tenui. Eo fructu sese suffiunt
Indi, ad capitis dolores & defluxiones.

Balsami fru-
ctus.

Resina abiegna.

IBIDEM etiam colligitur liquor siue resina, quam a-
biegnam vocant, ex arboribus spuris, quae neque Pinus, neque
Cupressi dici possunt, sed Pino altioribus, & Cupressi modo
rectis. In harum arborum cacumine vesicula quadam ena-
scuntur nunc magna, nunc parua, quibus confractis guttatim
stillat liquor admirandus, quem Indi diligenter conchis exci-
piunt, sed tanto labore & molestia, ut multi viri exiguam
admodum quantitatem singulis diebus cogant.

Resina Bal-
sami facul-
tatibus pra-
dicta.

Eius usus est in omnibus ad quae Balsamum conuenit:
siquidem vulnera optimè curat, dolores ex materia frigida
& flatulenta progenitos mitigat. Vtilis item est stomachi vi-
tiis ab humore frigido aut flatibus, sumpta ex modico vino
albo, ut in Balsamo edocuiamus.

Resina Carthaginensis.

NUNC etiam nobis mittit Carthago noui orbis pro-
uincia resinam quandam purissimam & odoratissimam,
abiegna aut Terebinthina Veneta multo praestantior, iis-
dem facultatibus seu maioribus praedita, quam sit sele-
ctissima

Resina Car-
thaginensis,
& eius fa-
cultates.

Hispania Terebinthina. Experientia docuit, vtiliter iniici nervorum, articulorum, pedumque vulneribus, & antiquis ulceribus: magno etiam commodo, ea elota & preparata matrona sibi faciem oblinunt.

Tabaco.

PLANTA Tabaco antiquitus in vfu fuit Indis, Hispania praesertim nouae accolis; ad vulnera curanda. Paucos ante annos in Hispanias delata, magis ad ornandos hortos, quam ob eius facultates: nunc vero multo celebrior est ob facultates, quam propter elegantiam,

Picielt.

Tabaco.

NOMEN legitimum apud Indos est Picielt: nam Tabaco nomen ab Hispanis illi inditum, ab insula quadam eius nominis, vbi frequentissima nascitur.

Tabaco historia.

MAGNA altitudine assurgit, & interdum malum Assyriam, quam Limonem vocat, aequat, caule recto, multis prae grandibus ramis brachiato: folio mali Assyriae fere, sed ampliore, veluti Oxylapathi, colore viridi dilutior, & aliquantulum hirsuto, vti tota planta est. Florem fert in summis ramis Campanulae modo, candidum, medio purpurascentem, quo decedente succedunt veluti capitula papaueris nigri, quibus continetur semen valde exiguum, colore ex cinereo nigricante. Radix crassa est & multifida, & lignosa, intus crocea & amara, quae facile cortice suo delibratur: non intelleximus tamen aliqua facultate praeditam esse.

Tabaco naturales.

NASCITUR plerisque Indiae locis, humidus praesertim & vmbrosus, & ex cultu leuius solo. Seritur omni tempore: cum vero prodit, à frigore praeseruanda est, & secundum parietes plantanda ad eorum ornatum: siquidem toto anno viret, Citriorum modo.

FOLIORVM dumtaxat est vsus (tametsi eorum defectu quidam semine vtantur) eaq; vt asseruari possint, filo traiecta in vmbra suspenduntur & siccantur; deinde iis, aut integris, aut in puluerem tritis, vtantur.

CALIDA & sicca est in secundo gradu : itaque calfacit, resoluit, mundificat & aliquantulum adstringit, vt ex sequentibus facultatibus iudicare licebit.

FOLIA huius plantæ calefacta & imposita, præsens Tabaco facultates var.
in Cephalæa & Hemicrania sunt remedium, si morbus ex causa frigida aut flatibus ortus sit : sæpius verò sunt repetenda donec morbus tollatur : sunt qui caput oleo florum mali arantij prius inungant. Idem remedium rigidis cervicibus siue Tetano vtile est, & in totius corporis doloribus ab eadem causa ortis.

DOLORES dentium à causa frigida non modo finit, dente prius deterso aliquo linteo eius succo delibuto, & pilula ex eius folio confecta denti indita, sed etiam, ne corruptio serpat, prohibet.

PECTORIS vitium, tussi veteri, asthmati, & similibus ex frigido humore ortis morbis, foliorum decoctum ex aqua, & eclegma ex eius decocto, vtilia sunt. Serapiū ex saccharo Serapiū ex Tabaco.
& foliorum eius decocto paratum, paucāq; quantitate sumptum, putres humores pectoris eicit. Astmaticis interdum fumus eorum ore exceptus opitulatur : sed necessarias eua- cuationes præcedere opus est, si mora ferri possit.

SUB cineribus calefacta folia, & sordida non excussis cineribus, calidāq; sæpius imposita, ventriculo perfrictionibus & flatibus laboranti auxilio sunt. Viridia folia alij manibus oleo inunctis confringunt, & sic imponunt. Ventriculi & Lienis obstructionibus folia pauxillo aceto irrita, diūq; illita vtilia sunt ; quibus deinde folia calefacta, aut lineus pannus succo foliorum calente intinctus, superimponuntur. Foliorum defectu, pulvis communi vnguento obstructiones aperiente excipitur, & pars obstructa, aut tumore affecta diu inungitur.

INDICA mulieres valde commendant in puerorum, Cruditatibus ventriculi
& etiam grandiorum stomachi cruditatibus ; nam ventre
inferiore

inferiore prius inuncto oleo lucernarum, & foliis sub cineribus calefactis altero ventriculi regioni, altero tergori quæ ventriculum spectat, positis, eas cōcoquant, & aluum emolliunt, si quoties opus erit renouentur. Latas & teretes ventris tinea expellit foliorum succus cum saccharo coctus, & depuratus, pauca quantitate sumptus: vmbilico tamen etiam imponendum folium tritum, & aluus deinde clystere eluendus.

Nephritidi.

NEPHRITICIS doloribus, folia sub cineribus, vt antè calefacta, & quàm calide fieri potest adposita, magnum adferunt leuamē, idem remedium quoties opus erit repetendo. Cominodè etiam clysteribus iniiciuntur, atque etiam fomentationibus, & emplastris admiscbuntur.

Vteri suffocatori.

IN suffocationibus vteri, folia probè calefacta, & vmbilico, vterique regioni imposita, præsens adferunt remedium: quod si (vt fit interdum) animi deliquium subsequatur, summus illorum naribus obiciatur, ilico liberabitur: quod remedium Indicis mulieribus adeo vulgare est, vt ea de causa Tabaci folia diligenter adseruent & magni faciant. Sunt verò qui odorata vmbilico prius adinouent, deinde folium. Maxime autem conferunt aut Tacamahaca, aut oleū de Liquidambar, aut Balsamum, aut Caraña, aut ex his omnibus emplastrum constans, & in vmbilico assiduè gestatum.

Articulorum dolori.

ARTICVLORVM doloribus (modo humores frigidi sint, vel saltem non nimium calidi) efficacissimè folia calida adhibentur, aut eorum succo pannus lineus intinctus: etenim humores resoluunt & digerunt, ideòque etiam tumoribus œdematodis foliorum succo calido prius elotis, vtilissimè imponuntur.

Tabaco alexipharmacum est.

PERNIONES sanare, si ter aut quater huius plantæ foliis fricentur, deinde pedes & manus aqua calida cum sale abluantur, experientia docuit.

VENENIS, & toxico perniciosissimo, quo Cannibales suas sagittas

suas sagittas illinunt, resistere, paucis abhinc annis experti sunt nonnulli: nam antè, sublimatum vulneribus inspergere solebant. Toxicici autem vires infringere hac ratione sciuerunt Hispani.

CONTIGIT vt quidam Cannibales in suis cymbis ad D. Ioannem de portu diuine nauigarent, Indorū, atque etiam Hispanorū (si quos reperissent) telis suis venenatis conficiendorum causa. Eò appellentes, Indos & nonnullos Hispanos conficiunt, plerosque autem vulnerant: cum verò sublimato carerent, à quodam Indo edocti sunt, vt Tabaci succum expressum suis vulneribus imponerent, & ipsa deinde folia trita: sedati sunt ilico dolores, & ea symptomata quæ huiusmodi venena subsequi solent, venenum superatum, vulnera deinde curata. Ex eo, foliis huius plātæ aduersus venena vti coeptum est. Rex ipse Catholicus, eius vires experiri volens, canis vulnus infligi iussit in gutture, & toxico, quo venatores vtuntur, illini, & paulo post foliorum Tabaci succum satis copiose instillari, & ipsa folia trita supra vulnus ligari: liberatus est canis non sine omnium admiratione.

Occasio experiendi Tabaci aduersus venena.

EODEM modo venenatis pestiferisq; carbunculis imposita crustas inducunt, deinde curationem adserunt: & ad ictus morsusq; virulentorū animalium præsens sunt remedium.

Carbunculis.

RECENTIBVS vulneribus imposita, ilico sanguinem sistunt, eaq; glutinant: quòd si maiuscula sint, vino prius e-luentur, & labiis vulnerum coniunctis, succus foliorum inspergetur, & ipsa folia trita supra vulnus alligabuntur: postmodum reliquisque subsequentibus diebus idem ordo seruabitur, victusq; ratio necessaria.

Recentibus vulneribus.

VETERA vlcera, Gangrenasque succus instillatus, & folia trita imposita detergent, curant, & ad cicatricem perducunt, purgato videlicet prius corpore ex medici consilio, & missione etiam sanguinis, si necessaria sit, facta: deinde obseruata quæ conuenit victus ratione.

Gangrenis.

Animalium
viceribus.

PORRO non modò in hominibus eiusmodi vlcera curare, sed etiam in animalibus ipsa experientia docuit: nam per vniuersam Indiam frequentia vlcera vaccas, boues, & alia animalia infestant, quæ facile ob regionis humiditatem extremam putrescunt & vermibus scatent: quibus solebant inspergere sublimatum, melioribus remediis destituti: sed cum magno istis veneat, plerumque quod vlceribus inspergebatur pluris constabat, quàm animal quod curabatur, aestimari potuisset: Itaque Tabaci facultates in hominibus experti, illius etiam vsum ad putrida, foetida, vermibusque scatentia animalium vlcera transtulerunt, atque adeò compererunt, succum eius instillatum, non modò vermes necare, sed etiam vlcera mundare, deinde ad cicatricem perducere: prodest etiam iumentorum exulcerationibus, ideòque Indi Tabaci puluerem semper circumferunt.

Folyta.

QVENDAM noui nariū vlcere laborantem, è quo saniem manabat, non sine contagij suspicionem: meo consilio instillauit foliorū Tabaci succum, à secunda instillatione multi vermes exciderunt, deinde pauciores, & post aliquot dies sanatus est vlcus, sed quæ erosa erant, non restituta. Illius etiam foliis impetigines, & capitis scabies vtiliter confricantur.

Tabaci succum
Indie
Indice.

HÆC est celebrata illa Indicis sacerdotibus planta, quæ vti solebant ad responsa danda. Etenim apud Indos moris erat Sacerdotes de bellorum euentu, alijsq; magni momenti negotiis consulere. Consultus sacerdos, istius plantæ folia sicca vrebatur, & eorum fumum tubulo seu cannula quadam in os excipiebat, deinde quasi in extasi quandam raptus, cadebat, omni motu priuatus; sicq; permanebat aliquamdiu. Discussa eius fumifacultate, ad se redibat, referebatque negotium cum demone contulisse, & responsa dabat ambigua, vt, vtcumque euentus succederent, illis facile persuaderet, sic se prædixisse: eoq; modo barbaros illos homines miserè decipiebant.

CÆTERVM vulgus etiam Indorum eum fumum per os & nares recipit animi gratia, cum insomnia videre interdum, & extra se quasi rapi volunt, & etiam de suorum negotiorum euentu, ex insomniis qua illis apparuerint pronuntiaturi.

AT non est recens, plantas quasdam inueniri, quæ manducata, aut intrò assumpta, vanas species & imagines obuersari faciant. Siquidem Diosc. cap. de Solano manico, seu *Solanum furiosum.* eius radicem drachmæ pondere ex vino potam, facere species vanas imaginesq; non inuicundas obuersari scribit, sed duplicatum eius modum ad tres vsque dies, mentis alienationem asferre, quadruplicatum interimere. *Anisum.* Anisum si quis dormiturus edat, somnia excitari iucunda & suauia: *Raphanus.* contra Raphani esu, grauias & turbulenta. & sic de plerisque aliis.

GARCIAS ab orta refert Bangue planta succum aliis *Bangue.* admixtum, mentis alienationem facere, insomnia excitare, & omni sollicitudine liberare, veluti etiam Opium, quod Orientalibus Indis admodum familiare est. *Opium.*

SIC & nostri Indi, oneribus ferendis aut aliis laboribus defatigati, Tabacifumum hauriunt, & ilico, quasi mente alienati, corruunt: excitati verò, refocillatos eo somno, & vires recuperatas sentiunt. Eorum exemplum secuti Aethiopes pro mancipiis eò deducti, nimis frequenter eum hauriunt; quo fit, vt eorum domini egregiè eos castigant, & illorum Tabaco exurant, quo illis ansam auferant sapius illi vtendi.

VSVS est etiam Tabaci apud Indos, famis sitiq; sedanda gratia hoc modo. Conchylia quedam cochlearum fluuiatilium vrunt, deinde atterunt calcis modo; huius & foetiorum Tabaci aquas partes sumunt, manduntq; donec ex utrisque massa quadam fiat, quam in pilulas piso maiores confingunt, atque in vmbra siccant, & in vsum reponunt.

Pilula famem sitimque sedantes.

Facturi iter per deserta, ubi neque cibum, neque potum inuenturos se putant, eas pilulas secum deferunt, ex iis vnam inter labrum inferius & dentes reponentes, eius liquorem assidue sorbent, ea absumpta, aliam reponunt, atque item aliam, donec peregrinationem absoluant, triduanam interdum, aut quatruiduanam; atque ea ratione toto eo tempore neque famem sibi molestant esse, neque sitim asserunt: cuius causam esse puto, quod sorbentes assidue pilulas illas, etiam humores pituitosos ex cerebro eliciunt, qui deglutiti & in ventriculum demissi, naturalem eius calorem humectant, sed ab eo tandem absumuntur, aliorum ciborum defectu: ut in multis animalibus observare licet, quæ tota hieme in suis latibulis se continent sine alicuius alimenti copia, quia calor naturalis occupatus est in pinguedine absumenda, quam æstatis tempore collegerunt.

HÆC sunt quæ de celeberrima hac planta Tabaco, eiusque facultatibus colligere potui.

BRASILIANIS, à quibus semen primum in Lusitaniam delatum, hæc planta dicitur Petum; Galli, quod D. Ioannes Nicotius, Regius aliquando in Lusitania Orator, eius semen primum ad Reginam matrem detulerit, illiusque facultates docuerit, Nicotianam & Herbam Reginæ nominarunt. Alij, Herbam sanctam, ob insignes eius virtutes, nuncuparunt. Ouiedus lib. Hist. xj. cap. v. in Hispaniola insula, ubi copiosè tum temporis nascebatur, Perebecenuc vocari tradit: mihi cum Hyoscyami nigri descriptione plurimum convenire videtur.

EST vero ea planta trium aut quatuor cubitorum altitudine, interdum amplior, multis aliis crassisque ramis concava, folia numerosa, ampla densa seu carnosa, pingua, graui odore, feruido & acri gustu. Flos extremis ramis nascitur copiosus, ex albo purpurascens, oblongus & tubæ in modum concavus, extrema parte latus & pentagonus, cuius color frigoris magis intendi solet. Huic succedunt filiquæ Digitali ferè similes, semine plenæ ex rufo nigricante, pusillo, Papaucris multo minore.

EST v s duo sunt genera. Nam vnum amplo latoque folio, interdum cubitali longitudine, pedali que latitudine sine pediculo, caulem amplectente. Id altius assurgit, & flos ordine per ramulorum longitudinem illi nascitur, dilutior aliquantulum. Alterum paulo minore est folio, Soleno, quod Bellam donam vulgò vocant, simili, sed acutius, longoque pediculo ramis inhærens: flores huic veluti per umbellulas nascuntur saturatiores aliquanto. Vtriusque radix lignosa est & multifida.

HERBA IOANNIS INFANTIS. 27

FLORET calidioribus regionibus Iunio & Iulio, semen Septembri maturefcit (vidi in Lusitania tota hieme florentem) at hic à mense Augusto in hiemem vsque floret, & subinde semen profert, deinde primo gelu dist. elicit, peritque tota, neque hieme afferuari potest, nisi admodum dist. culter, vel in fistulis aut capsis ligneis.

NASCITVR omni solo, & semel sata, semenque ad maturitatem perducens, seipsam deinde serit, nec opus habet alia satione. Si tamen serenda erit, Augusto aut Septembri id fiat quoniam semen exiguum diutissime sub terra latet antequam germinet: & Marrio aut Vere sata. primum Augusto germinat.

APVD nos diligenter colitur, non tam ornatus gratia, quam ob insignes facultates, præsertim à nobilibus quibusdam matronis rei herbariæ studiosis, quæ foliis eius recentibus, aut in vmbra siccatis, & stillaticio illorum liquore vitreis organis extracto, frequenter vtuntur ad vlcera antiqua, putrida, maligna, gangranas, scabiem, impetigines, lichenes, oculorum nebulas, felici cum successu, multisque miseris rusticis auxilio sunt.

SUNT qui eius folia singulis diebus mane à ieiuniis mandi iubent, vt podagra liberetur, quoniam multam pituitam in os attrahat, eamque in partes inferiores defluere prohibeat.

CAROLVS Stephanus in prædico rustico Gallico lib. 2. cap. 76. experientia comprobatum esse scribit, eius folia strumis vtiliter illini, eiusque stillaticium liquorem asthmaticis auxilio esse. In summa, Pannacea quædam est ad omnis generis morbos.

ALIVD eius genus, per omnia minus, folio rotundiore, nec hirsuto pinguius, licet succulento flore minore, & per extremum rotundo, pallefcere, ante viginti annos Europæ innotuit, Dodon. Hyoscynam luteum nuncupauit. Ad pleraque conferre etiam existimatur, verum superiore longè imbecillius.

Herba Ioannis Infantis.

HIC prætermittenda non videtur ea planta qua vsuntur qui Hispaniam nouam nobis aperuerunt, in curandis vulneribus. Cuius vsus primus ostendit Indus quidam Hispani famulus, nomine Ioannis Infantis, à quo hæc planta denominata est.

EXIGVA est planta, foliis Oxalidis, aliquantulum villosis, siue hispida.

VIRIDIS præmansa aut trita, vulneribusque imposita, sanguinem sistit, eaque conglutinat. Nervorum aliarumque partium vulnera digerit, & mundat, & demum ad cicatricem perducit. Iisdem viribus pollet sicca in pollinem redacta.

Radices venenis aduersantes.

EX Charcis prouincia Perùana, radices quædam aduehuntur Radix venenestestens.

uehuntur Iridis radicibus valde similes, sed minores, & fculnei folij odore.

Contrayerua
na.

HISPANI Indias inhabitantes Contrayerua appellant, quasi dicas alexipharmacum, quoniam earum pulvis ex albo vino sumptus, aduersus omne venenum, cuiuscumque tandem sit generis, presentissimum est remedium, (vno sublimato excepto, quod sola lactis potione extinguitur) vomitione illud reiicere faciens, aut per sudores euacuans. Sed & amatoria pocula, eo puluere hausto, reiici ferunt. Ventris etiam animalia pellit.

Tempera-
mentum.

GUSTATA radix, aromaticum quiddam sapit cum acrimonia coniunctum: quare calida videtur secundo gradu.

Guayacan.

TRIA ex Occidentali India deferuntur hodie toto orbe celebratissima, quorum in Medicina facultates adeo insignes reperta sunt, vt numquam auditum sit, tam incurabiles morbos ullis aliis medicamentis sanatos fuisse; nempe, Lignum quod Guayacum vocat, Radix China, Sarcaparilla. De China, quae à Lusitanis ex India Orientali adferri putatur, suo loco dicemus. Auspicabimur itaque à Guayaco, veluti primo medicamenti ex Indiis delato, & omnium optimo, vt ipsa experientia & multorum annorum vsu comprobatum est.

Guayacan.

GVAYACAN, à nostris lignum Indicum dictum, abundanter nascitur in Insula S. Dominici, quae fuit prima noui orbis ab Hispanis occupata: cuius vsus primum hac ratione nobis innotuit.

Lues vene-
rea.

MAGNIS doloribus morbi Gallici (quem ab Inda muliere nactus erat) Hispanus quidam torquebatur, eius famulus Indus, in ea prouincia Medicum agens, aquam Guayaci illi propinauit, qua non solum magnus illis cruciatibus liberauit, sed pristinae sanitati eum restituit: eius exemplo, plurimi alij Hispani simili morbo infecti, curati sunt. Eius

morbi cura Hispali statim euulgata est, ab iis qui ex ea insula redierunt; hinc per totam Hispaniam, & inde per vniuersum orbem, quem hæc scabies occuparat. Et certè in hoc morbo curando, nullum est medicamentum eo præstantius aut certius: nam si, vt decet, procedat curatio, & suo tēpore ista aqua propinetur, certissimum est, ei morbo sanitatem perfectam adferri; nec recidiuam eum pati qui tali morbo laborabat, modò in idem cœnum non se prouoluat denuò. Sicq; Deo visum est, vt vnde manauit morbus, inde adferretur remediũ: nam ex Occidentali India primũ huc perlata est eius morbi origo, præsertim autem ex insula S. Dominici, vbi hic morbus aded familiaris est, veluti nobis sunt papula seu morbilli, neque eius contagium magnoperè quisquam reformidat. In hũc autem modum propagatũ fertur.

ANNO salutis humane 1439. eo bello quod Neapoli gestum est à Rege Catholico aduersus Gallia Regem Carolum cognomine magno Capite, Christophorus Columbus, ex prima illa profectiõne, quam noui orbis conquirendi causa susceperat, rediit: & inuentis S. Dominici alijsq; insulis, inde Neapolim (vbi tum Rex Catholicus erat pace cum Gallo facta) viros & mulieres deduxit. Commemantibus vltro citroq; exercitiis, Hispani primũ cum Indicis mulieribus, & Indi cum Hispanis consuetudinem habuerunt: deinde in Italos & Germanos seipfit hoc malum, postremò etiam ad Gallos, & sic per vniuersum orbem.

INITIO diuersa nomina sortitum est. Hispani existimantes à Gallis contagium venisse, morbum Gallicum nuncuparunt; Galli contra, Neapoli se consecutos esse putantes, Neapolitanum vocarunt; Germani, ex Hispanorum contubernio hanc scabiem ad se manasse videntes, Scabiem Hispanicam appellarunt; alij Serpiginem Indicam, eamq; verissimo nomine, cum inde prima sit huius mali origo. Inter primarios tamen eius ætatis Medicos, variae opiniones fuerunt de

Lues venerea Europam inuadit.

Morbus Gallicus.
Morbus Neapolitanus.
Scabies Hispanica.
Serpigo Indica.

Medicorum
disceptatio
de origine
morbi Gal-
lici.

runt de huius morbi causa & origine. Nonnulli ex cibis corruptis, succumq; melancholicum & adustum generantibus, quibus in summa rerum inopia exercitus vesci solet, quales sunt plantæ siluestres, olera, radices, caro asinina, equina, originem sumpsisse existimabant. Alij siderum Saturni & Martis coniunctionibus acceptum ferebant; eamq; ob causam varia nomina indiderunt: vti Lepræ, Lichenum, Mentagræ, Sphaceli, Elephantiasis: & cum certam morbi qualitatem assequi non possent (nouum morbum esse ignorantes) ad prædictorum morborum à veteribus descriptorum genus aliquod reducere conabantur.

Guayacan.

CÆTERVM vt ad institutum reuertamur, Guayacan nomen est Indicum, sed per vniuersum orbem cognitum, tametsi etiam à nonnullis Lignum Indicum nuncupetur.

Lignum Indicum.

DE hoc ligno multi multa scripsere, aut Ebenum esse dicentes, aut Buxi speciem, aut aliis nominibus appellantes. Sed vt nouum arboris genus est, nec in his regionibus, aut vllis aliis toto orbe Veteribus descripto conspectum, sed in nuper inuentis solummodo; sic nobis noua erit arbor: vt vt sit, magna est, Illicis magnitudine, ramosa, matrice magna, nigricante, materie quam Ebenum duriore: cortice crasso, gummoso seu pingui; & cum siccum est lignum, facile decedente: foliis exiguis & duris, flore luteo, quem subsequitur fructus rotundus, solidus, semina in se continens Mespili modo. Frequens in insula sancti Dominici.

Guayacan
historia.

Guayacan
genus alterum.

ALIUD eius genus in insula S. Ioannis de portu diuinitate, huic vicina, postea repertum est, superiori fere simile, sed minus omnino, & propemodum sine matrice, odoratius & amarius superiore, quo relicto, huius nunc vsus est; & ob mirandos effectus Lignum sanctum nuncupatur, nec abs re, quandoquidem (ipsa experientia teste) altero præstantius est: attamen vtriusque facultates sunt insignes in curanda

Lignum
sanctum.

curando morbo Gallico, atque aded vtriusque coniunctim aut separatim propinatur aqua, cum ad morbum iam dictum, tum ad alios plerosque hac ratione.

LIGNI minutim concisi, aut eius scobis vncia duodecim, corticis eiusdem ligni contusi vnciae duae in tribus aquae sextariis macerantur fictili nouo aliquantulum capaciore, viginti quatuor horarum spatio: fictili bene obturato, lento & luculento igne coquantur, ad duorum aquae sextariorum consumptionem. quod inde colligi poterit, si dum primum aquae sextarium infundis, bacillo aquae altitudinem metiaris. Cocta aqua refrigeratur, colatur, & fictili nouo asseruatur. Statim supra idem lignum, quod decoctum fuit, inuoluantur denuo quatuor alij aquae sextarij, coquanturque ad vnius consumptionem: coletur haec aqua, & seorsum adseruetur. Sumitur autem hoc modo.

Guayaci decoctum.

INFIRMVS, purgato corpore ex medici consilio, cucurbitulum deligit apricum, quod neque frigus neque aer penetrare potest. Lectum ingressus, diluculo, aquae prioris calidae vncias decem sumat, & egregie operiatur vt sudare possit duarum horarum spatio: deinde sudore absterfo, indusium calefactum induat, atque linteamina mutet: quatuor deinde post horis, passe illi dabuntur & amygdala, panisq; biscoctus, neque affluenter, neque parcè; & de aqua secunda bibet quantum satis erit, etiam inter diu. Octo horis postquam comederit, ex priore aqua calente denuo vncias decem hauriet, sudabit ite duabus horis, & a sudore, vti superius, mundaabitur: vna post sudorem hora, de iisdem passis, amygdalis, & pane biscocto caenabit, & ex aqua secunda bibet. Seruabitur hic ordo quindecim diebus prioribus, nisi vires nimium collabantur, quia eo casu, etiam praeter supradicta, pullus gallinaceus assus ei concedetur. In minus robustis, qui extremam illam victus rationem ferre non possunt, novem dies sufficient, quibus elapsis, pullus exiguus assus simili-

Decocti usus

medicamentum

lter concedetur. Si verò ager aded tenui est valetudine, v̄
 prædictam istam victus rationem nullo modo ferre possit, ab
 initio pullus gallinaceus exiguus illi dabitur, cibi quātitatē
 sensim augendo. Elapsis quindecim diebus, decimo sexto
 purgabitur decem drachmis pulpæ cassiæ fistula per cribrum
 transmissæ, aut alio simili medicamento, & eo die tenuiorem
 aquam, siue secundæ decoctionis bibet. Decimoseptimo die
 ad priorem ordinē redibit, sumetq; mane & vesp̄eri aquam
 prioris decoctionis, sudabit, eademq; victus ratione vtetur,
 nisi quod pulli loco, dimidiam gallinam assam edere poterit,
 & sub finem diætæ, aliquantulum plus, eamq; victus ratio-
 nem in vigesimum vsque diem producet, quo tempore per
 cubiculum vestitus, & bene amictus deambulare poterit.
 Quibus elapsis denuo purgabitur, & per alios quadraginta
 dies aquam bibet, selectissimam victus rationem obseruan-
 do in rebus non naturalibus, mulieribus abstinendo, & vino;
 cuius loco simplicem eiusdem ligni aquam, aut, si eam fa-
 stidiet, aquam in qua anisum & fœniculum decocta sint,
 bibet, eritque cana sobria, & sine carnibus.

HÆC est optima sumenda aqua Guayaci ratio, qua
 multi desperati morbi curantur: atque ea aqua non est præ-
 stantius vllum remedium ad curandam luem veneream, cu-
 iuscumque tandem sit generis: radicitus enim eam extirpat.

Guayaci fa-
 cultates.

CONVENIT item hydropicis, asthmaticis, epilepti-
 cis, morbis vesicæ & renum, doloribus iuncturarum, omni-
 bus morbis ab humoribus frigidis & flatibus procedentibus,
 & diuturnis, quibus inutilia fuerunt ordinaria medicamen-
 ta, præsertim si morbum Gallicum subsequantur.

Guayaci se-
 rapium.

PLERIQUE hoc ligno varia medicamenta faciunt,
 & inter illa serapium, quod sanè admodum efficax est: a
 meo iudicio huius ligni vsum nemo vtiliorem experietur,
 quàm superius descripta ratione, sine vllius alterius medi-
 camenti admixtione. Dentes etiam confirmat, & dealbat,

si sapi

fi sæpius ea colluantur. Calidum & siccum est in secundo gradu.

NON incommode huc referenda videtur arbor, cuius Theuetus lib. Singularium cap. 50. meminit, Brasiliensis *Hyyourahé*, id est, res rara nuncupata. *Hyyourahé*.

ARBOR est procera, cortice externa parte argenteo, interna subrubro, & cum recens à ligno detrahitur, lacteu humorem resudante, gustu salis, sed ad glycyrrhizæ saporem accedente: fructum fert pruno mediocris magnitudinis æqualem, auri purissimi colore, nucleum continentem exiguum, sed suauem admodum & tenellum, ægrisque valde expetitur. Illud verò propè incredibile, quòd ait alternis solummodo quindecim annis fructiferam esse, & cum qui arborem demonstrabat, ter aut quater dumtaxat fructum in vita edisse.

MIRA facultate præditus est eius arboris cortex, & Guayaco non inferior putatur, ideoque à Christianis istic degentibus eius loco vsurpatur. *Hyyourahé* cortex Guayacan vices supplet.

ETVS verò vtendi ratio hæc est: Corticis minutim confisi certa quantitas in aqua decoquitur, trium aut quatuor horarum spatio, donec vini rubri dilutionis seu clareti colorem contrahat. Ex eo decocto bibunt per quindecim aut viginti continuos dies, obseruata leui diætâ, luisque veneræ doloribus ita liberantur. Verùm non modò vtile est hoc decoctum in morbo Gallico, sed etiam in reliquis frigidis, pituitosisque: nam humores extenuat & exsiccat, nec iniucundum est palato. *Præparandi & vtendi ratio.*

China.

NEMO miretur, si dixerò ex Occidentali India Chinam deferri, quandoquidem vulgo Lusitani ex Orientali India eam adferant. Nam cum ex Hispania noua & Peru vir illustris Dominus Franciscus de Mendoza rediit, magnam quandam radicem & alias paruulas mihi ostendebat, & percontabatur an eas nossem: China radices esse, sed admodum recentes & integras respondebam: tum ille, Sane recentes sunt, nam ipse eas in Hispania noua collegi, nec mireris istic Chinam nasci, siquidem breui videbis etiam inde Aromatum abundantiam deferri. Id facillè mihi persuasit, postquam vidi cum Rege conuenire de Aromatum copia in Hispanias inducenda, quæ iam ipse in Hispania noua serere & colere cœpisset. Vidi Gingiberis atque China radices recentissimas inde delatas. *China Occidentalis.*

EST autem China, Arundinis maioris radici similis, *China historia.*
nodosa,

nodosa, intus alba, interdum rubescens, foris rubra. Optima est recens, ponderosa, solida, pinguis, non cariota, sapore insipida.

China na-
tales.

N A S C I T U R in China Orientalis India prouincia, Scythia atque Sericania finitima, maritimis locis, arundinis aut vlue palustris modo.

China vsus
apud Indos.

S O L I V S radicis est vsus apud Indos, ad curandos difficiles morbos, apud quos magno in pretio est. Propinatur eius aqua in diuturnis & acutis morbis febribus præsertim, etenim sudores prouocat, cuius rei gratia multi sanantur. Triginta sunt circiter anni, quod Lusitani primum in has regiones eam intulerint, præclara de eius facultatibus prædicantes aduersus omnis generis morbos, sed maximè Luem veneream, in qua mirabiles effectus præstitit. Eius autem paranda hæc est ratio.

Præparandæ
China ratio.

R A D I C I S China minutim concisa vncia fictili nouo imponitur, huic adfunduntur aquæ tres sextarij, maceratur viginti horarum spatio: fictili obturato, coquitur lento igne ex prunis incensis ad dimidias, quod ea ratione deprehendatur quam in Guayaco edocui, frigescit, colatur, atque in fictili nouo asseruatur loco aprico, aut iuxta ignem, vt diutius maneat incorrupta.

Aquæ Chi-
na fumendæ
modus.

P V R G A T O, vt decet, corpore, collocatus ager loco aprico, & conueniente, ieiunus dictæ aquæ calidæ decem vncias sumet, duas horas aut paulo diutius sudabit: sudore deinde absterfo, indusium & lintheamina, mundis, & calefactis mutabit, deinde in lectulo duas aut tres horas perdurabit, postea vestitus, calidè se in cubiculo continebit, quod neque aer neque frigus permeabit, genio indulgens & lepidis colloquitis se oblectans. Circiter vndecimam, dimidium pullum coctum, aut gallina quartam partem cum pauco sale edet, initio prandij cyatho iusculi epoto: pro bellariis carnes cotoneorū adponentur: potus erit similis aqua, quam

ieiunus sumpsit, quia decocti tantummodo vnum genus est. A sumpto iusculo, vvas arillis emundatas, aut pruna passa sine ossiculis, & panis bene cocti crusta, biscotiūmue initio prandij edere poterit. Si interdiu bibere volet, eadem aqua cum conserua aliqua propinetur. Octo post prandium horis lectum denuo ingrediatur, alias decem aquae vncias quā calidē poterit bibat, duas horas sudet, sudore deterfo, indusium et linthea calefacta mutet, post horam cœnet cōseruam aliquā, aut vvas passas, aut amygdala; & aliquantulum biscoti: de eadem aqua bibat, postremò cotoneorum carne vescatur, potu deinde abstineat. Hac victus ratio triginta continuis diebus obseruanda, nulla alia purgatione adhibita, sed per cubiculum calidum obambulans & sese oblectans, ab omnibus abstineat quae illum offendere possunt. Purgatione absoluta, bona victus ratio seruāda est, quadraginta continuis diebus, vinoq; abstinendum & mulieribus: potus erit Chira superioris, decocta & exiccata in vmbra, vncia vna, in tribus aqua sextariis denuo bullita ad dimidias.

AD varij generis morbos utilis est hac aqua, luem veneream cuiuscumque generis, vulnera & vlcera antiqua, tumores scirrhusos discutiens, articulorum dolorem soluens, & qualemcunque podagram, sed coxendices praesertim curās. Inueteratos capitis dolores mitigat, & stomachi: destillationes omnes & Rheumatismos sistit, bonum colorem conciliat, icterum soluit, & omnem hepatis intemperiem emendat, ad quam valde celebratur. Paralysem & omnes neruorum morbos sanat, atque vesica: enterocelis utilis, quia humorem vnde generantur, absorbit: frigidis omnibus morbis & melancholicis conuenit, ventriculum roborat, & omnes flatus discutit. Febris diuturnis, quotidianis & erraticis prodest, sudoris insigni prouocatione, qua etiam in pestilentibus febribus vtilitē quidam arbitratur.

SICCÆ est in secundo gradu cum exiguo calore, idque

Chinæ facultates.

Chinæ temperamentū.

deprehendere licet ex eo, quod aqua, cum Guayaci, tum çarça-parilla calefacit, & sitim excitat, hæc neque sitim ciet, neque caloris alicuius indicium relinquit. Nobile proculdubio medicamentum, quod in prædictis morbis admodum efficax expertus sum.

D E China Orientali, quæ sanè aliter describitur à Garçia lib. 1. cap. 38. qui plura volet, cōsulat eius Aromatum historiam, quam ante aliquot annos Latinam fecimus.

çarça-parilla.

çarça parilla ex Hispania noua.

POST Chinam, çarça-parilla, cuius vsus huic vrbi primum ab hinc circiter viginti annis innotescere cœpit, ex Hispania noua huc translata est, quoniam ea Indis pro præstanti medicamento erat, ad multos variòsque morbos.

çarça-parilla hystoria.

PLANTA multis radicibus nitens, duos cubitos aut eo amplius longis, colore cinereo dilutior, quæ interdum tam altè demittuntur, vt qui integras eruere volet, ei profunda fossione opus sit: ramis nodosis & lignosis, qui facillè deficcantur: florésne aut fructum proferat, ignoramus.

çarça parilla ex Honduras.

ILLA multo meliorem & efficaciorē nobis deinde protulit prouincia Honduras, à superiore differens, quod illa candidior est, ad pallerem tendens, & gracilior; hæc verò cinerea, nigrior, atque crassior.

çarça delictus.

DELIGITUR nigrior, recens, non cariōsa, fractu contumax, quæq; assulatim frangitur, & ponderosa: nam quæ cariem sensit, & dum frangitur puluerulenta est, inutilis existimatur.

Nominis occasio.

CUM eam Hispani primum viderunt, çarça-parilla nomen indiderunt, propter cognationem, quam cum nostra çarça-parilla (quæ smilax aspera est) habet. Certè nostratē expertus sum simili facultate præditam, cum ea quæ ex Hispania noua adfertur, ad quam magis accedit quàm ad eam quæ in Honduras inuenitur. Gustu insipido est, & sine acrimonia, nec eius aqua, hordeacea sapidior est.

LONGE alia erat eius vtenda ratio cum primum in medicinam

medicinam recepta est, quàm nunc est: tum enim Indorum consuetudo obseruabatur, quam in suis morbis curandis v-surpare solent, ad quos profligandos maximè reperiebatur efficaciæ. Verùm nostri sæculi delicia in causa fuerunt, vt eodem quo Guayaci aqua modo nunc propinetur.

ÇARÇÆ-PARILLÆ selibra minutim concisa aqua macerabatur, deinde in mortario diu tundebatur, donec omnino in mucaginem quãdam resolveretur, quam deinde colabant, & exprimebant. Huius liquoris ita expressi satis capacem cyathum calidum mane hauriebant, deinde stragulis sese tegebant, & duarum horarum spatio sudabant. Quod si interdum sitis eos vrgeret, idem mucor illis potus erat. Sub noctem, alium eius calentis cyathum hauriebant, atque tantundem temporis, vt mane sudabant. Hic ordo triduo integro obseruabatur, vt neque aliud ederent aut biberent, præter eum lentorem calicũ expressæ Çarçæ-parillæ. Ea ratione preparatam ego initio plerumque propinavi, multosq; melius curavi, quàm nunc sanantur. Subsecuta est alia eius propinanda ratio, videlicet.

DVÆ vnciæ çarçeparilla, lotæ, confractæ & minutim concisæ, in nouum fictile cum tribus aquæ sextariis iniiciuntur, & viginti quatuor horarum spatio macerantur: obturato fictili, coquuntur lento igne, & prunis incenso, ad duorum sextariorum consumptionem, eadem ratione vt in Guayaco diximus: refrigeratur, colantur, & fictili vitrato reconduntur. Eadem deinde çarça illo ipso fictili aqua pleno maceratur, aliquantulum feruet, frigida colatur, & fictili vitrato esseruatur.

PVRGATIVS, vt decet, ager, & calido cubiculo se continens, mane decem vncias prioris çarçæ-parillæ aquæ hauriet, sudabit duas horas, sudore detergo, indusium & lin-teamina mutabit, vt in Guayaci potione dictum est. Idem sub noctem, octo post prandium horis (nam sub vndecimam prande-

çarçæ præparandæ apud Indos ratio.

çarçæ præparandæ altera ratio.

Vtendæ modus.

prandeat) faciet: post sudorem vnas passas, amygdala, & panem biscoctum coenabit, & de secunda aqua bibet. Quindecim diebus hunc ordinem obseruabit, nisi imbecille fuerint vires, tunc enim conceditur vsus carniū exigui pulli, assisensum quantitatem augendo. Lecto se continebit ad minimum nouem diebus prioribus, reliquis in cubiculo sedebit, aut deambulabit, frigus & aërem fugiens. Decimoquinto purgabitur leni aliquo medicamento, atque etiam trigesimo die, omnia ea obseruando quæ in Guayaci decocto sumendo enarrauimus. Sed etiam post trigesimum diem bona victus ratione per quadraginta dies vtetur, vinoque abstinebit & mulierum congressu. Hæc est vulgaris aquæ carcæ-parillæ sumende ratio, cuius preparanda modos secretiores etiā expertus sum, quos hic recensere non pigebit, ne quid eorum prætermittamus, quæ ad carcæ-parillam pertinet, quandoquidem medicamentum est, cuius vsus & facultates maximè celebrantur.

IAM annus est quintus decimus, quod Syrupum confeci, non modò in hac vrbe, sed tota Hispania laudatissimum, ad morbum Gallicum, atque alios profligandos: nam neque calfacit neque inflammat, Guayaci videlicet siccitate temperata, & carcæ-parillæ calore mitigato: hoc modo.

carcæ syrupus prior.

CARCÆ-PARILLÆ vnciæ duæ, Guayaci quatuor, vt suprâ dictum est, preparatæ, Zizipha octodecim, pruna passa vigintiquatuor, vtraque osculis repurgata, florū Borraginis semuncia, violarum tantundem, hordei mundi aliquot grana, in tribus aquæ sextariis lento igne coquuntur ad duorum sextariorum consumptionem colantur, & decem huius decocti vnciis, vna syrupi violati admiscetur. Calidus mane & vespere sorbendus datur, eodem seruato ordine qui suprâ dictus est, sudorem etiam (si prouocabitur) detergendō. Conceditur ab initio esus pulli gallinacei exigui, & reliqui cibi suprâ enumerati, & bibitur simplex aqua carcæ-parillæ, quæ

Vtendi ratio.

rilla, quæ fit ex eius semuncia in quatuor aqua sextariis co- çarçe aqua
simplex.
cta, ad vnius consumptionem. Ea ratione curatur cum om-
ne genus morbi gallici, tum reliqui, quos aqua Guayaci,
China, aut çarçe-parilla curari diximus.

F I T item alius Syrupus huiusmodi. çarçe-parilla octo çarçe syru-
pus alter.
vncie cõfracta & cõcisa, in quatuor aqua sextariis ad trium
consumptionem coquuntur, in eo qui supererit sextario, sac-
chari libra quatuor iniiciuntur, fitq; Syrupus, vt moris est.
Eius Syrupi tres vncie mane, totidem nocte sumuntur, pran-
dium esto è cibus boni succi, cœna sobria, potus è simplici
çarçe-parilla aqua. Eo vtatur donec absumptus sit, quo tem-
pore ad sua negotia peragenda egredi non vetabitur. Curat
hic Syrupus plerosque ex morbis supra enumeratis, sine
molestia.

E x ea etiam fit puluis in hunc modum. Neruo illo inte- çarçe puluis.
riore seu matrice çarçe-parilla exempto, eam exsiccat, con-
tundunt, & cribrant. Huius pulueris (purgato prius corpo-
re) drachmam mane ieiunus sumit, atque simplicem predi-
ctam aquam haurit, idem noctu facit dormiturus. Cibus sit
boni succi, potus illa aqua simplex, vino abstineat. Vtilis est
hic puluis in lue venerea, aliisque morbis ab ea oriundis: nec
non scabiem purulentam & saniosam, in manibus et pedibus
mirificè sanat, hac ratione.

P V R G A T V S ager, etiam (si necessitas vrgeat) non Pulueris vtē-
di ratio.
purgatus, puluerem modo predicto sumet, & scabiei subli-
mati aquam rosacea simpliciore dilutam, plumula illinet,
deinde emplastrum conueniens panno sericeo extensum, om-
nibus locis quibus illita fuerit sublimati aqua, inducet. Sin-
gulis diebus repetetur, & quindecim dierum spatio perfe-
ctissimè curabitur, ita vt alius medicamenti non opus sit:
abstergit enim, carnem generat, & ad cicatricem perducit.

H O D I E tam frequens est aqua çarçe-parille vsus çarçe aquæ
vsus frequēs.
modo predicto, vt in omni morborum genere sumatur, siue

in defluxionibus, flatibus, vterique morbis frigidis, siue aliis quibuscumque, modo non sint acuti, aut iis febris accesserit: ideoque non minore copia multis locis asseruatur decoctum simplex carça-parilla, quàm aqua vulgaris. Certum est tamen, iis qui calida, hepatis præsertim, intemperie laborant, non conuenire: nimium etenim eos excalfacit: sed ventriculos frigidos fouet, & flatus mirificè discutit. Illud autem animaduertendum est, has tres aquas non nisi Autumno, aut Verè propinandas esse. Calida est & sicca in secundo ferè gradu.

Quibus non
conuenit
huius aquæ
vſus.

carça-paril-
la ex Guaya-
quil.
Guayaquil
fl.

Guancauil-
cas.

Guayaquil
fl. aqua salu-
bris.

NUNC ex prouincia Quito cœpit inferri carça-parilla, copiosè nascens vicinis vrbi Guayaquil locis, ad flumen eiusdem nominis maximum, quod ex montibus Peruanis originem sumens, ab Oriente in Occidentem vergit, & in Oceanum (quem del Sur vocant) circa Portum veterem labitur: Guancauilcas, vocantur eius regionis incolæ, & edentuli sunt, quoniam pro more habent vt sibi dentes eximant, quos suis idolis offerant, dicentes optima quaque eiu offerri debere, hominem autè nihil præstantius, nihil magis necessarium dentibus habere.

EIVS fluminis aqua admodum salubris, & multos morbos curare dicitur, eamq; ob causam, plusquam sexcentis miliaribus ad eam concurritur ab Indis & ab Hispanis, qui multoties ea aqua se abluendo, & magnam eius quantitatē sapius hauriendo mane, plurimum vrinæ excernunt, & valde sudant, & consequenter morbis liberantur, eodem ferè modo eius aqua vtentes, sicuti in balneis Lucēsis, Puteolanis, & fonte illo celebri apud Leodios fieri solet.

carça Gua-
yaquilana
historia.

SUNT qui putent ab huius fluminis aqua carçam-parillā facultates suas mutuari. Ea est colore ex cinereo nigricante, maioribusq; & crassioribus radicibus constat, quàm ea quæ ex Honduras adfertur, atque interdum tam longis, vt altitudine humana fodiendum sit, antequam erui possint.

DVPLEX verò eius exhibenda ratio apud eos obseruatur. Carça-parilla radices, quot opus erit, sumētes, neruo illo interiore repurgant, corticem eum, si sicca sint radices, macerant, donec mollescat (virides maceratione non egent) deinde minutim concidunt, & addita aqua contundunt, vt succus extrahi possit viscidus & mucosus, cuius mane eam quantitatem sumunt, quam vno haustu aut pluribus bibere possunt; lectum deinde ingressi, plurimum sudant; postea mutatis linteis, pullum edunt, & corticis illius succum hauriunt, in prandio, in cœna (quæ leuis erit) atque interdium: deligendus est tamen locus ab aëre & frigore liber. Hac ratione, & vsu conseruarum, necessariorumque aliquot fructuum siccatorum permissio, octo aut nouem dierum spatio, omnibus morbis liberantur, quos çarçaparilla curare solet: validum autem & robustis viribus eum esse oportet, qui hac curatione vtetur.

çarça exhibenda prior ratio.

ALTERA iis conueniet qui imbecilliores sunt, nec superiorem, sine manifesto vitæ discrimine, ferre possent. çarçaparilla neruo suo liberata, & vt superius, macerata, si sicca sit, deinde contusa, quatuor vncia, pluresue aut pauciores (nam hic nullus ponderis aut mensuræ vsus) in quatuor aquæ sextariis ad dimidias decoquuntur, ex ea aqua quantum possunt semel aut pluries bibunt; in lectulo deinde se componunt, ad sudorem prouocandum, qui tametsi aded vebemens non sit, vt superior, copiosus tamen est: mutata veste, pullum edunt, & eadem aqua (nam vno die coctura absumitur) cum in prandio, tum in cœna illis potus est: ab aëre & frigore sibi cauent: repetitum per quindecim aut viginti dies hoc medicamentum, omnes morbos sanat, non sine magna omnium admiratione, præter febrem, aut morbos acutos, in quibus çarça decoctum exhiberi non solet. Istic neque initio diætæ, neque in media, neque sub finem sese purgant, vti nos facimus (nam & medici & medicamēta com-

çarça exhibenda ratio altera.

In quibus morbis çarça non exhibenda.

posita illis de(sunt) sed muliercularū dumtaxat opera vtuntur, quæ illis huius decoctum pro arbitrio exhibent.

ILLUD verò obseruatione dignum est in hac curatione, quodd solus radix cortex neruo exempto in vsu est. Ideoque nunc eorum exemplum secutus, solo cortice in hunc modum vti soleo.

carça præparanda ratio optima.

QUATVOR corticis carça-parilla lota vncias, in quatuor aquæ sextariis vigintiquatuor horarum spatio macero, deinde ad dimidias decoquo: quod si calorem in agro metuo, hordei mundati dimidiam vnciam inter decoquendum adicio, & in magno calore, vulgaris aquæ loco, cichorei stillaticium liquorem cum hordeo substituo. Hæc aqua temperatissima est, & admirandos eius effectus in multis expertus sum.

OBSERVANDVM item est, vt quanta possit quantitate ager hanc aquam, vti retulimus, bibat, siue vno hausta, siue pluribus, quia magnam quantitatem bibendo plus sudabit, & citius certiusq; sanabitur. Itaque hanc nouam sumenda carça-parilla rationem maximè vtilem fore puto, faciliusque & breuiore tempore curandos ægros.

EIVS quæ ad fluvium Guaiquil & in Puna insula nascitur carça parilla mentionem facit Petrus Cieça parte prima Chronici Peruan, cap. 54. alterique nascenti plerisque Indiæ regionibus præfert: meminit item cap. superiore de illa ratione dentes in sacrificiis offerendi.

Catapotia ex carça.

ALIAM addit Fragosus eius præparandæ rationem, quæ est: Carça parilla libra vna bis lota, bene contusa, & minutim concisa, in octo aquæ sextariis toto triduo maceratur, deinde lento igne coquitur vsque ad integram ferè consumptionem, hoc est, vt acetabulum seu scutella eius decocti solum remaneat: carça statim exempta prælo imponitur, succusque exprimitur ad vncias quatuor aut eo amplius, etiam si ex eo qui superfuit decocto quantitas augeri debeat. Lento igni imponitur, vbi feruere cœperit, pulueris aloës optimæ vnciæ duæ, myrrhæ selectæ, nucis ponticæ magnitudine, croci momentum (sunt etiam Ligni aloës pusillum addant capitis roborandi causa) iniiciuntur, & continuè agitantur, donec amyli crassitiem contrahant: ex ea massa catapotia formantur. Ex his duo singulis decem prioribus diebus deuoranda dantur, & singula reliquis viginti, sub horam vndecimam noctu. Si verò inueteratus sit morbus, & æger validus, tria singulis decem pri-

cem prioribus diebus, bina subsequenter decem, singula reliquis sumi poterunt. Dimidia gallina elixa in aqua (cui salis & croci momentum, & aliquot ciceris grana iniecta sint) meridie datur edenda, reliqua pars in cœna. Potus erit aqua carcæ simplex. Surgant hora decima, cubitum eant ante solis occasum. Istitis cataportis gravissimos dolores, & brachiorum crurumque paralytes curari experientia se consecutum scribit.

Sassafras.

LIGNI quoddam genus ex Florida novi orbis provincia, quæ 25. graduum altitudine polum habet, nunc recens in Hispaniam inuehitur, cuius ante paucos annos notitiam Gallus quidam mihi dedit, eius facultates mirum in modum predicans, aduersus varios morbos, ut ipse & alij Galli experti erant, ab eius regionis incolis edocti.

PROFLIGATIS ex ea regione Gallis, nostri Hispani in similes morbos incidere ceperunt, ob prauis succi alimenta, aquarum crudarum potationem, & sub dio dormitiones: at à quibusdam qui remanserant Gallis, de huius Ligni facultatibus moniti, eo vsi sunt, & sanitati restituti.

DICITUR hæc Arbor Indis Pauame, Gallis (quos imitati sunt Hispani) nescio quam ob causam, Sassafras.

ARBOR est magna, Pini mediocris magnitudine & forma (tamei si minores inueniatur) vnico trunco nudo, ramis in cacumine expansis, ut Pinus repurgata, cortice quem integit tenuis cinerea quædam pellis, ex cinereo nigricante, gustu aliquatulum acri, sed aromatico, nonnihil ad fœniculi saporem tendente, odorato, ita ut pauca eius quantitas cubiculum suo odore impleat: materie trunci & ramorum alba ad cinereum colorem tendente, non aded aromatici saporis, & odoris, uti cortex: folio ficulneo in tres angulos desinente, nouello vero folio pyri folium amulante, sed quod vestigia angulorum habeat, semper virente, hoc est, foliis nouellis semper eis quæ decidunt succedentibus, colore viridi obscuriore, odorato, præsertim si siccum sit: an florem fructumue ferat, incertum: radicibus nunc crassis, nunc tenuibus, pro arborum

Pauame.

Sassafras.

Pauame seu
Sassafras historia.

arborum magnitudine, lenibus, sed non adeò vti lignum, per summos terræ cespites expansis, vt facile euelli possint; quod ferè commune est omnibus arboribus Indicis (imò referunt Hispanicarum arbores eò delatas, steriles fieri, nisi in superficie terræ plantentur) cortex radici firmitus inhaeret cinereus, ipsiusque arboris cortice magis aromaticus, ideòque radicis decoctum odoratius & præstantius est, & ab Hispanis istuc usurpatur.

Natalis.

NASCITVR in maritimis, & locis temperatis, hoc est, neque nimium siccis, neque nimium humidis, vt in portubus S. Helenæ, & S. Matthæi: nam alibi per vniuersam Floridâ haud facile inuenias: istic verò sunt integræ siluæ, quæ ob suauissimum quem spirant odorem, ab Hispanis primum eò venientibus, arborum Canellæ esse existimabantur, nec immeritò; nam adeò odoratus est & acris huius arboris, atque Canellæ cortex, & eosdem effectus præbet eius decoctum, quos Canella.

Dilectus.

OMNIVM optima est radix, deinde rami, tertio truncus, sed cortex omnibus præfertur.

Temperamentum.

ARBORIS & ramorum temperamentum calidum & siccum est in secundo gradu, cortex aliquanto calidior, ad initium tertij gradus in calore & siccitate accedens: quibusdam calidus in fine primi, siccus in tertio gradu.

LICET Corticis & Ligni vsus dumtaxat in medicina receptus sit, Indi tamen recentia folia trita, vulneribus imponunt, & sicca in alios medicos vsus seruant.

Facultates.

EIVS decoctum commendatur in omni morborum genere; præsertim verò in obstructionibus, & partibus internis roborandis: ad tertianas & febres antiquas. Commodè ex saccharo propinatur defluxione laborantibus, asthmate, pectoris vitio ex frigidityte prouenientibus, & consequenter doloribus nephriticis & renum, è quibus calculum eiicit, & flatus discutit, quam etiam ob causam vterum ad cōceptionem præ-

nem preparat, & menses prouocat. Vomitus cohibet, concoctionem iuuat, aluūque subducit.

ILLIVS fragmentum assidue gestare & odorari maxime prodest, aduersus pestis contagia, præsertim non neglectis aliis remediis. Denique ob ingentem siccitatem & moderatum calorem, est remedium excellens ad omnis generis defluxiones, quoniam eas absorbit: sed iis qui extenuati sunt & imbecilles, non conuenit.

DECOCTI verò seu aquæ preparande hæc est ratio. Radicis cum suo cortice assulatim confractæ uncia dimidia, in tribus aquæ sextariis, fictili nouo duodecim horis maceratur: lento igne ad duorum sextariorum consumptionem decoquitur: colatur, & in fictili vitrato adseruatur. Postmodum supra eadem fragmenta, tantundem aquæ superinfunditur, decoquitur ad dimidiū sextarij consumptionem. Ea est secunda aqua, quæ ordinarij potus loco erit.

ILLVD verò obseruandum est, plus aut minus ligni in decoctionem iniici, viribus & temperamento egrorum consideratis: etenim minore quantitate, & minus cocta propinatur hæc aqua, biliosis, quàm pituitosis. Sed vulgariter quarta sextarij pars aquæ tepide sumitur mane, deinde sudatur, & vestis mutatur; nec quisquam eorum qui hoc medicamentum sumpserit, lecto se continere cogitur. Prandium sit media gallina assa, cum aliquot vuis passis, & amygdalis, & auellanis tostis: cœna sit e conseruis conuenientibus morbo qui curatur, potus secunda aqua. Singulari experimento didici hoc decoctum, vt dixi, propinatum, vtilissimum iis fuisse, qui pedes & manus ex podagra sic contortos habebant, vt iis uti non possent. Ad luem item veneream non minus vtile quàm aqua Guayaci aut China. Ligni fragmentum præmansum eo dente qui dolet, & istuc retentum, dolorem sedat.

PORRO qui tam exquisita victus ratione uti nollent, Aque pat-
de ratio ali-
aquam

*aquam simplicem hac ratione decoquant. Ligni assulati
confracti semuncia, plusve aut minus, pro conditionibus iam
enumeratis, in tribus aqua sextariis ad dimidias coquitur,
ea aqua diu utendum cum in prandio, tum in cœnâ & in-
terdiu. Qui vino abstinere non norunt, ea aqua diluere pote-
runt, etenim saporis & odoris gratiam vino conciliabit.*

Donati sumus his diebus fragmento huius ligni à Francisco Zen-
nig Pharmacopola Bruxellensi diligentissimo, mihiq; amicissimo,
quod odore & sapore fœniculum quidem referebat, sed tamen gusta-
tum, plantæ illius sporem magis reddere videbatur, quæ vulgo Dra-
co, nonnullis Tharco dicitur, acetariis familiaris, & cortex eius multo
magis. Lignum cum suo cortice adeo Tamarici simile est, ut nisi odor
& sapor obstitarent, pro eo accipi possit: cortex interiore parte quæ li-
gno adhæret nigricante, & lævi, exterior rugosa, & ex cinereo rube-
scente.

Molle.

CÆTERTVM odor fœniculi mihi in memoriam revocat arbo-
rem in Peru nascentem, Molle vocant, cuius ego pusillas duas plan-
tas, è semine natas, vidi: ante aliquot annos Machinæ in horto splen-
didissimo Illustris Viri Dn. Ioannis de Brancion, sed quæ tertio anno
perierunt hic in iniuria.

**Molle hi-
storia.**

ERANT autem ex arbusculæ trunco (quia tenellæ) ex viridi ni-
gricante, multis consperso veluti maculis cinereis, folia pennata ut fra-
xini, sed multo minora, ex viridi nigricantia, serrata & sub extremum
angustiora, quæ ab arbusculis reuulsa lacteo succo, eoq; lenro & vi-
scido, & odorato matabant, & ipsa folia trita fœniculi odorem red-
debant, gustata adstringentis facultatis nonnihil habere videbantur.
Fructus ex quo nata sunt, piperis fere magnitudine, oleaginosus, pel-
licula rubescente testus, racematim cohærens, ut ex eius iconè, quam
ad vinum depingi cum temporis curauimus, conspiciere licet: florem
quem habeat ignoramus, sed quibusdam auctoribus minutus est, viri
similis.

Natales.

HÆC arbor abundanter nascitur in conuallibus & locis planis
Peruanæ regionis, ut referunt omnes qui Occidentalium Indiarum
descriptionem dederunt: sed Petrus Cieça maxime, qui eius descri-
ptionem hoc modo cap. 112. primæ partis Chronici dat.

**Molle histo-
ria alia.**

TOTO hoc tractu conspiciuntur magnæ quædam, & etiam par-
uæ arbores, quas Molles appellant incolæ: folia habent minora, odore
fœniculi, cortice adeo commendato, ut eius decocto crurum dolores
& inflationes summa cum utilitate foveantur: ex ramulis sunt den-
tiscalpia vtilissima. Ex huius fructu cum aqua decocto, pro cocturæ
modo, sit aut vinum, siue potio admodum bona, aut acetum, aut
mel: tantoq; in prelio apud Indos sunt hæ arbores, ut quibusdam
locis eas consecratas suis Idolis habeant. Addunt nonnulli eius arbo-
ris foliorum decoctum, doloribus ex frigida causa ortis auxilio esse,
gummi verò eius, quod Manac modo candidum est, lacte dissolu-
tum, caliginem oculorum abstergere.

Molle vinu.

Facultates.

Lignum

Lignum aromaticum.

Lignum a-
romaticum.

BERNARDINVS de Burgos Pharmacopola, vna cum Sulphure infra describendo mihi ostendit Ligni cuiusdam fragmentum, Ligno sancto ferè simile, cuius corticis odor & sapor adeò aromaticus & excellens est, vt macis, aut nucem myristicam longè superet, imò Canellam odoris suauitate, piper acrimonia.

MAGNA huius ligni quantitas in monte quodam caesa fuerat, & in nauē seu Liburnicam delata, ignis struendi causa. Vnde perspicere licet, quàm multa arbores, & alie plantæ in nostris Indiis inueniuntur insigni facultate prædita, quādoquidem ignis struendi gratia odoratis & aromaticis arboribus vtuntur, quarum cortice in puluerem redactō, cor & ventriculus roborari, reliquaq; membra foueri possent, & Aromatum ex Maluccis insulis, Arabiaque, & Perside vsque petitorum, vices supplere. Sed nos accusandi sumus, qui eas diligentius non inquirimus & inuestigamus, quandoquidem sponte montibus locisq; incultis nascuntur.

Lignum ad renum affectiones &
vrinæ incommoda.

Lignum ne-
phriticum.

NOBIS etiam mittit noua Hispania Ligni quoddam genus crassum & enode, materiæ Pyri, cuius vsus iam diu receptus fuit in his regionibus, ad renum vitia, & vrinæ difficultates & incommoda. Postea expertum est, eius aquam in Iecoris & Lienis obstructionibus vtilem esse. Fit autem hac ratione.

Aqua ligal
nephrical.

LIGNVM assulatim & minutim concisum in optima & limpidissima aqua fontana maceratur, atque in ea relinquitur, donec aqua à bibentibus absumpta sit. Dimidia hora post iniectum lignum, aqua ceruleum dilutiorem colorem contrahit, qui sensim intenditur pro temporis diuturnitate, tamen si lignum candidum sit: ceruleum ideo dico, quoniam

quoniam adulteratur alio ligno simili; quod aquam croceo colore inficit, ne quis fallatur.

HAC aqua assidue viuntur, ea vinum diluunt, & mirabiles experiuntur effectus, sine vlla humorum commotione, neque enim opus est alia victus ratione quam temperata: siquidem aquae sapor non magis immutatur ligni iniectione, quam si pura esset, & nihil in ea materatum. Calidum & siccum est in primo gradu.

Lapis Nephriticus.

LAPIS hic in Nephritide maximè laudatus ex noua Hispania etiam defertur. Praesio lapidi similis, qui ad viridem colorem lacteo permixtum tendit, praesertur viridior.

EVM gestant variis formis effigiatum, vt antiquitus solebant Indi, alios piscium forma, alios auium capitibus, alios psittaci rostris similes, nonnullos rotundos sphaerularum modo, atque omnes perforatos, quoniam Indi eos appensos gestare solebant, aduersus Nephritidis, aut stomachi dolores, in quibus morbis valde commèdatur. Sed eius precipua laus est ad Nephriticos dolores & ad calculum expellendam, & arenulas.

NOBILIS mihi notus, vnum habet, cui nullum alium comparandum vidi; nam eum brachio gestans, tanta arenularum quantitate liberatur, vt, metuens ne ei noceat tanta eiectione, interdum eum deponat, nullumq; amplius calculum eiicit. Sed cum dolor eum premit, denuo eum gestat, & statim leuatur aut minuitur dolor multarum arenularum, atque etiam calculorum expulsionem. Ea etiam occulta facultate praeditus est, vt ab eiusmodi dolore praeseruet gestatus, renum calorem mitigando.

DVCISSA Bejar ter breui temporis interuallo Nephriticis doloribus afflictà, armillam ex eo lapide sibi consecit, quam perpetuo gestat, ex eo tempore (quod decennium superat) eo dolore numquam vexata est.

ALII multi *senferunt idem leuamen, eamque ob causam magno in pretio sunt huiusmodi lapides, nec, ut initio, tam facile adquiri possunt, quod soli earum prouinciarum Reguli & Domini eos possideant, nec immerito, cum tam admiranda sint illorum facultates.*

Lapis Tiburonum.

Tiburon piscis.

IN mari Indico ferreis hamis capiuntur pisces Tiburones dicti, maximi, validissimi, pugnacissimi, & truci aspectu, qui cum lupis marinis assidue praeliantur.

Lapis Tiburonum.

IN eorum capite terni aut quaterni lapides, interdum plures inueniuntur, valde albi, magni, ponderosiq; (ut interdum duas libras pendant) & qui facile abradi possunt.

Facultates.

HUIUS lapidis pulvis utilissimus fertur Nephriticis, & aduersus vrinae difficultates, & renum vesicaeque calculos, ut in Indis, Hispanisque experientia comprobauit. eum gustatum insipido esse gustu deprehendi, facultates nondum expertus sum.

TIBVRONVM meminere, quotquot Occidentalis Indiae historiam descripserunt: sed inter eos Gomara in historia Mexicana, miranda & vix credibilia de Tiburone refert, & illi duplicem detum ordinem tribuit.

DESCRIBIT idem in Historia generali Indiarum cap. 31. (quem secutus est Theuetus lib. Singularium cap. 71.) piscem quendam Manari nomine, cuius descriptionem, quod pieraque cum Tiburonis historia communia habeat (ne dicam eundem piscem videri) hic subiunximus.

Manari piscis.

MANARI piscis est nostro orbi incognitus vtri similis, duos tantum pedes rotundos quibus natat, ad humeros habens, & in singulis quatuor ungues elephantinis similes, ab utroque bilico ad caudam usque gracilescit: terribilissimus est apectu, capite bubalino, sed mollientiore ore, mento vero crassiore, oculis admodum exiguis pro corporis mole, quae interdum viginti pedum longitudine est, decem crassitie: corio denso, pilis quibusdam cinerei coloris obdito. Feminae pariunt vaccarum modo, duoque ubera habent, quibus catulos suos lactant. Eius caro quadrupedis potius quam piscis videtur, etenim recens vitulinam sapit, sale macerata Thynni carnem, sed sapidior est, diutiusque seruari potest. Eius pinguedo optima, nec facile rancescit: ea corium ipsius praeparant ad calceos sibi faciendos. Inueniuntur in eius capite lapides quidam ad calculum & nephritidem utiles.

HIC piscis occiditur interea dum herbas in littore depascitur, sed etiam Retibus capiuntur iuniores. Ea ratione paruum fertur cepislo

Regulus

Regulus Caramatexi, quem 16. annis in lacu quodam dicto Guayna-
bo educavit, adeoque domitum euasisse, & ferociam deposuisse, vt de
manu cibum caperet, & in clamaro nomine Mato, quod Magnificum
sonat, lacum suum egressum fuisse, & in ades perreptasse cibi sumen-
di gratia, deinde ad lacum remeasse, interdumque homines & pueros
ex vna parte lacus in aliam transuexisse, nec illos meruisse, ita vt Indis
summam voluptatem adferret.

Lapis Caymanum.

Ex Nomine Dei, Carthaginē, aliūq; continentis oris,
lapides interdum adferuntur calculis fluuiatilibus similes,
qui in ventriculis prae grandium Lacertorum (Caymanes Lacerti Cay-
appellant) inueniuntur: ferocissimi sunt, ingenti ore, vt inte- manes.
grum hominem deglutire possint, multiplici dentium ordi-
ne, adeo magni, vt triginta duorum pedum longitudine in-
ueniantur. Viuūt ij magna ex parte in fluminum ripis, non-
numquam in mari, ad fluuiorum ostia: pariunt oua in ter-
ra, & suos catulos istuc excludunt, testudinum more: ca-
piuntur hamis ferreis, quia earum cutis praedura, omnes
ictus, etiam minorum tormentorum eneorum, respuit.

Hos lapides colligunt Indi & Hispani, atque adeo sibi Lapidis Cay-
seruant, ad quartanam tollendam vtile remedium: siqui- manum fa-
dem bini ex eis temporibus vtriusque alligati, in quartana- cultates.
rum paroxysmo, illas tollere, aut earum calorem manifestò
insingere traduntur. Bis eum lapidem temporibus cuius-
dam puella quae quartana laborat, adhibui, & certè febris
calorem nonnihil remisisse animaduerti, an verò febrem
omnino tollet, ignoro.

GOMARA, Petrus Cieça, Augustinus Carate, qui integram India-
rum historiam, aut ex parte scripserunt, huius generis Lacertorum
seu Crocodilorum meminerunt; inter quos Petrus Cieça sub finem
capitis 2. eorum oua, atque etiam carnes urgente fame cum aliis se
edisse asserit circa Pauamam, cum eam regionem primum occupas-
sent. Gomara cap. 197. ibidem occisum, qui 100. pedes longitudine æ-
quaret, in cuius ventriculo multi calculi reperti sint.

Ingens La-
certi ma-
gnitudo.

Lapis Sanguinalis.

LAPIS Sanguinalis ex noua Hispania delatus, Iaspidis Lapis san-
genus est, varij coloris, sed obscurioris, maculis, seu punctis guinalis,
distinctus sanguineis.

Eius facultates.

Ex his lapidibus Indi quasdam cordium formas, magnas ac paruas conficiunt.

VALET ad fluxum sanguinis narium, mensium, hæmorrhoidum, vulnerum, ac oris. Lapidem aqua frigida intinctum ager dextra comprimit, & subinde id facit. Sic eo Indi & nostri vtuntur.

PERSVASVM habent Indi, imò firmissimè credunt, si hoc lapide pars sanguine manans contingatur, sanguinem sisti, idque verum esse experientia probatum est. Vtilis est etiam suspensus aut alligatus eidem parti vnde sanguis effluit, modò carnem contingat. Vidimus nonnullos hæmorrhoidum fluxu afflictos, remedium sensisse, annulos ex hoc lapide confectos in digito continuè gestando: nec non & menstruum fluxum sisti.

Lapis rimas pedum curans.

ALIUD lapidis genus est, quod rimas in manuum & pedum iuncturis à pituita salsa prouementes, curat: verum id dumtaxat auditu percepi.

Armadillo.

Armadillo.

NUNC ex continenti habemus osficulum cauda perëgrini animalis, quod veluti testis quibusdam totus integitur pedum tenuis, cuius gratia Armadillo vocant Hispani, quasi cataphractum aut armatum dicās, Lusitani Encuberrado.

Encuberrado.

Descriptio.

EST porcelli magnitudine, cui rostrum simile habet, cauda oblonga, & crassa, Lacerti modo. Sub terra viuit, vt Talpa, & terra sese sustentare creditur, quòd foris nihil edere conspiciatur.

Facultates.

OMNIS facultas consistit in cauda osficulo, cuius in tenuissimum puluerem reducti pilula, confecta magnitudine capitis aciculæ, atque auri indita, dolorem eius sedare, & tinnitum etiam, cum exigua surditate coniunctum, curare traditur. Certè dolorem sedari multa experientia comprobatum est.

Tattou.

H V I V S animalis meminit Theuetus lib. Singularium, cap. 54. atque incolis Tattou vocari, quorum nonnulli porcellos magnitudine æquant, alij minores sunt, & eorum caro tenella est, bonique succi, Et Bellonius lib. Singularium 3. cap. 15.

Aiotochtli.

M E M I N I T item Franciscus Gomara in Mexicana historia in hunc modum: Circa Lacunam quæ ex flumine Papaloapan oritur Imperio Mexicano, animal inuenitur fere non maius, rostro porcelli, pedibus histricis aut erinacei terrestres, cauda oblonga, natura munitum duro cortice, & testa squamata veluti loricatum, intra quam se retrahit testudinis terrestri modo. Similis est hæc testura panopliæ equorum: sed & cauda, ipsumque caput huiusmodi testis squamatis testæ sunt, auriculis foris eminentibus, eamque ob causam Hispani armatum, aut cataphractum appellant, Indi Aiotochtli, id est, Cuniculum cucurbitæ.

E I V S etiam descriptionem apud Gesnerum videre licet in Appendice ad Quadrupedum historiam.

Sanguis Draconis.

A T T V L I T ante paucos dies, ex noui orbis continenti, Episcopus Carthaginensis fructum arboris ex qua manat lachryma illa quam Sanguinem Draconis vocant.

Draconis arboris fructus.

E S T autem hic fructus admirandus: nam sublata qua integitur pelle, ilico dracunculus apparet, tanto artificio à natura fabricatus, vt à peritissimo aliquo artifice è marmore sculptus videatur, collo oblongo, ore hiantem, spina aculeis horrida, cauda oblonga, & pedibus conspicuis.

Sanguis Draconis cur sic dictus.

A B eo fructu denominationem proculdubio sumpsit arbor, & eius lacryma, quæ ex illa per incisionem legitur, quam ex Carthagine Peruviana selectissimam aduehunt: vnde veterum & multorum recentiorum inscitia deprehenditur, qui, quid esset sanguis Draconis, aut cur sic appellaretur, omnino ignorarunt.

Draconis historia.

M A G N A est arbor, cortice satis tenui, & qui facile incidi potest: ea vulnerata, liquor ille effluit, quæ Sanguinem Draconis in lachryma, dicunt, ab eo differens, quem Sanguinem in pane vocant, quod in panes seu massas istic cogatur, quemadmodum resina in Castella.

Facultates.

V T E R Q V E liquor intro assumptus, alui profluvium sistit, sic

fistit, sic etiam ventri illitus, aut clysteribus inditus. Sanguinem vnde quaque manantem reprimat. Capitis defluxiones, ne in partes inferiores delabantur, prohibet eius pulvis capitis vertici inspersus: vulnera recentia glutinat, gingivas à putrefactione liberat, & dentes stabilis. Est item color Pictoribus maximè expetitus.

TEMPERATIVUS est, & pauci caloris particeps.

M E M I N I ante paucos annos nobis à Francisco de Hollebecque Regis Hispaniarum Horrulano diligentissimo, missos fuisse quosdam fructus Dragonalis nomine, ex quibus terræ commissis, nonnulli prodierunt Bruxellæ apud C. V. Dn. Ioannem de Boisot virum doctissimum & rei herbariæ peritissimum. Erant ferè foliis Iridis, oblongis, viridibus, per oras rubris (qualia in grandi arbore ante nouem annos Olysi pone conspexi) sed subsequens hiems abstulit: Fructus is erat Cerasij magnitudine aut Oxymirsinis, rotundus, tenui pelle contectus; qua sublata, offeus nucleus conspiciatur, qualis est in fructu Rusci: sed is nullam animalis, nedum dracunculi tanto artificio fabrefacti figuram referebat, verum rotundus erat & lauis, & vt dixi, totus offeus. Arboris, quâ Olysi pone obseruavi, & in cuius cortice gumi sanguinei coloris concreuerim inueni, iconem, in Stirpium à me per Hispanias obseruatarum descriptione exhibeo.

Dragonab

Gummi ad podagram.

D A B A T mihi idem Episcopus, Gummi genus (cuius arborem non poterat describere) ex eodem continenti delatum, quo se podagrici istic purgant, in hunc modum.

Gummi ad podagram.

I L L I V S gummi fragmentum nucis ponticæ magnitudine, stillaticio aquæ liquore noctem integram macerant, postridie mane percolant, & exprimunt, eam aquam ad duas uncias sumunt, neque quidquam cibi superingerunt ante meridiem: eo medicamento purgatur humor, qui podagram creat sine molestia.

Facultates.

I N S I P I D V M est & inodorum. Calidum videtur in primo gradu.

Fructus dysentericus.

A H I S P A N V S quidam adolescens mihi ignotus, attulit ex Quito fructum, qui, vt ex eius fragmentis (quæ altera

Fructus ex Quito.

parte leuia erant, & luteo colore; altera verò, aspera & admodum rubra, (seu ex rubro nigricantia) conuicere licebat, magna quadam arbore natus videbatur. Dum ille mecum de variis rebus ageret, venit ad me vicinus, medicamentum curaturus filie, quam dysenteria miserè affligi dicebat. Illico adolescens, eam, inquit, curabo: ad vicinum proficiscitur, fragmentorum illorum tenuissimè tritorum puluerem ex stillaticio calicū rosarum liquore, eo die puella hauriendum dedit vespere, tantundem postridie mane, statimq; sisti cœpit fluxus, ita vt breui puella sanitati restituta sit. Eum adolescentem, tametsi diligenter requisierim, numquam postea videre mihi contigit: itaque neque quis esset hic fructus, aut qua arbore nasceretur, scire potui.

Cortex ad alui profluvia.

Cortex alui
profluvia si-
stens.

PROFERT nouus orbis pregrandem arborem, foliis cordis effigie, nullo fructu. Eius cortex digiti crassitudine aut amplior, solidus, durus, & ponderosus, tenui candicante pellicula integitur: similis est admodum cortici Guayacan, vti Gentiana amarus, adstrictionis & grati seu aromatici cuiusdam odoris particeps.

Exhibendi
ratio.

MAGNA est apud Indos æstimatione, vt qui eo vtantur aduersus omnis generis alui profluvia, eius puluerem drachmæ pondere, aut paulo amplius mane propinantes ex aqua conueniente, aut crasso vino rubro. Ter aut quater id remedium repetitur, obseruaturq; in reliquis victus ratio, quæ huiusmodi morbo necessaria est.

EIVS corticis fragmento donatus sum ante paucos dies, cuius periculum iam bis feci in alui profluvii inueteratis magno successu.

EX VARIIS nostrarum Indiarum provinciis, multa purgantia medicamenta deferuntur, quorum magna sunt facultates: de quibus hic mentionem faciam, ut sint veluti Prefatio quadam in Historiam radicis Mechoacan.

Cassia solutiva.

INSULÆ Diuorum Dominici & Ioannis de Portu Cassia solutiva.
diuite, tanta quantitate nobis transmittunt Cassiam solutiuam, ut non modo Hispania, sed etiam toti Europæ, atque adeo vniuerso orbi sufficiat: nam & in Orientem, vnde deferri solebat, plures naues ea onustæ vehuntur, quàm Cantabri ferrum mittunt.

QUÆ Venetiis ad nos ex India Orientali mitti solebat, cum immatura collecta esset, temporis diuturnitate & itineris longinquitate ad nos ita corrupta perueniebat, ut parum utilitatis præstaret. Nostra verò ex insulis prædictis, Delectus.
matura est, crassa, plena, ponderosa, medullosa, & adeo recens, ut interdum sexagesimo postquam collecta est die, huc perferatur: & quia recens, gratiæque saporis, non tetri, ut quæ ex Oriente deferebatur, facilius vires suas exerit.

BENIGNE purgat & sine vlla alui perturbatione, Facultates.
bilem præsertim, deinde pituitam, postea quæ in meatibus & intestinis infarcta sunt, euacuat. Temperatos illos efficit, qui ea vtuntur: sanguinem purgat. Vtilis in omni morborum genere, sed maxime renum, & vrinæ, duabus horis ante cœnam sumpta. Defluxionibus prodest, duabus à leui cœna horis. Quotidianus eius vsus est ad pectoris & laterum vitia, eclegmatis modo. Conuenit febrium ardoribus, & sitim exinguit. Assiduus illius vsus ante prandium aut cœnam, calculi generationem prohibet.

FORIS cum amygdalarum dulcium oleo illita, graues pulmonum & renum dolores mitigat.

DOSIS pulpæ eius est decem drachmarū, ad sesquialteram vsque; non exempta verò, quatuor vnciarum. Lenit, resoluit, sanguinem depurat, & eius bilis q₃ calorem infringit. Humida est in primo gradu, ad calorem, sed mitem tendens.

IN istis insulis primū colī cœpit, postquam in nostram potestatem venerunt.

Non desunt qui huius Auctoris iudicium improbent: siquidem Orientalis cassia, cæteris paribus, longè præferenda est.

Fructus ad bilem.

EX maritimis Nicaragua & Nata (quæ sunt in noui orbis continenti) inuehitur in Hispaniam medicamenti genus purgans, bilem præsertim.

FRUCTVS est arboris cuiusdam vastæ, castaneis similis, sed calyce leui, non, vt illarum, echinato: eo calyce fructus continetur castaneis non multum absimilis, sed sine cortice, & ferè quadratus, qui in duas partes diuisus est, intercurstante medium, & totum deinde ambiente pellicula.

EDITVR hic fructus viridis, aut contusus vino exceptus: si siccus, eius puluis ex vino aut gallinæ in sculo sumitur; datur etiam tostus, vt minus purget: quocumque tandem modo sumptus, sine molestia purgat, obseruatis iis quæ à purgatis obseruari solent, & preparatis prius vt decet humoribus. Illud verò minimè prætereundum est, pelliculam illam exteriorem & internam abiiciendam esse, alicui grauius symptomata excitaturam, veluti ingentes vomitus, animi deliquia, & periculosa alui profluvia. Calidus est in primo gradu.

Auellanæ purgatrices.

NOVO orbe primū inuento, insula diuī Dominici quoddam genus Auellana misit, qua se Indi familiariter purgabant. Postea Hispani necessitate compulsi, illis etiam purgare se cœperunt, non sine vitæ discrimine. Colore & forma nostris

Fructus 'bi-
lem euacuās.

Facultates.

Auellanæ
purgatrices.

ma nostris Auellanis similes sunt, putamine tenui, coloris spadicei, triangulares, medulla interiore alba & dulci, sic ut multi, dulcedine illecti, decepti sint. Auellana-
rum hîc
ria.

MEDICORVM vulgus eas Ben magnum vocat Ben magnū.
(nam Ben est duorum generum) Paruum autem ciceris Ben parū.
magnitudine est, & ex eo Itali odoratum illud oleum, quod
de Ben nuncupant, conficiunt, quo sibi casariam & barbam
inungunt deliciarum gratia.

VALIDISSIME pituitam & bilem supernè & in- Facultates.
fernè purgant. Nonnulli tamen earum vehementiam assa-
tione infringebant. Coli doloribus præsens sunt remedium,
flatus discutunt, & clysteribus iniecta, mediocriter eua-
cuant.

DOSIS est à dimidia drachma ad drachmam vnā:
sed assanda sunt. Calidi sunt temperamenti initio tertij gra-
dus, & sicci in secundo.

Auellana hæc cum plerisque aliis fructibus peregrinis communi-
cata mihi fuit ab illustri viro D. Ioanne de Brancion, rei herbariæ stu-
diosissimo, nec ullis parcente sumptibus, vt suum hortum omni pere-
grinarum plantarum genere excoltissimum reddat.

Cæterum Auellanam hanc, cuius iconem hîc exhibeo, lentus &
mollis contegit cortex, partim ex cinereo candicans, partim nigricans:
hunc sequitur putamē minus solidum quā in vulgaribus Auellanis,
id nucleum

id nucleum continet Auellanae magnitudine, candidum, solidum, Auellanae vulgaris aut iligneae glandis sapore, tenui membrana obdutum. Integra nux altera parte sessilis est, & coniunctim binæ nasci videntur, ut interdum castaneæ.

Nuclei pinei purgantes.

Pinei nuclei
purgatorii.

TRANSMITTIT etiam noua Hispania, Pineorum nucleorum genus, quo Indi se purgabant: quos imitati sunt plurimi harum regionum.

Descriptio.

NOSTRIS pineis similes sunt, nascentes in strobilis magnis, quales sunt Mayzi spica mutica: molliori putamine, & nigriore quam nostri pinei nuclei, rotundi, intus albi, pingues, & gustu dulces.

Facultates.

BILEM, pituitam, & aquas validissimè purgant: & licet Auellanis mitiores, attamen vomitum cient, atque ventrem subducunt. Assi, neque tam valenter, neque cum tam magnis torsionibus purgant. Peculiari quadam facultate crassos humores expellunt.

QUINQUE aut sex triti & vino diluti, dantur pro virium robore, preparato prius conuenientibus Syrupis humore, qui euacuandus est, & obseruata, quæ decet, victus ratione. Etenim qui eis utetur, illum obseruare oportet, quæ ab his obseruari solent, quibus purgans medicamentum propinatum est.

CALIDI in tertio, & sicci in secundo, pinguedine tamen quadam præditi, quæ siccitatem nonnihil imminuit.

Fabæ purgatrices.

Fabæ purga-
trices.

FABÆ purgatrices, quæ Carthagine, & Nomine Dei nascuntur, nostris similes sunt, sed minores, eiusdem cum nostris formæ & coloris, pellicula quadam tenui, ut ceparum tunica exterior, illas per medium intersecante, quæ cum cortice abiicienda est, alioqui tanta vehementia superne & inferne purgans, ut in vita discrimen sumentem coniciat. Assanda deinde sunt, ut illarum acrimonia infringatur, deinde in puluerem comminuenda.

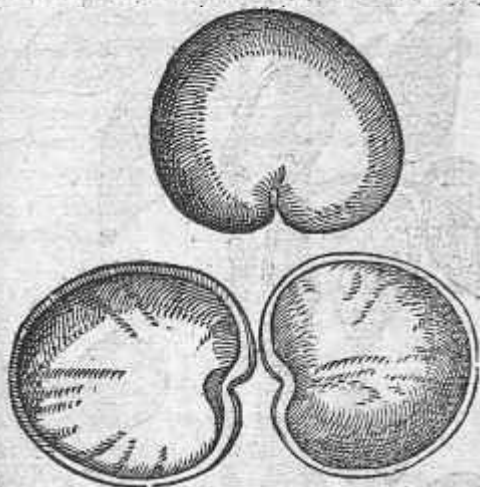
D A T V R hic pulvis vino aut saccharo exceptus, ad *Sumendi ratio.*
rochlearē vnum, deinde haustus vini sumitur.

A P V D Indos hoc medicamentum celebre est ob *Facultates.*
mendi facilitatem : nam sine molestia bilem, pituitam, &
crassos humores, multo lenius & facilius quàm superiora
medicamenta purgant.

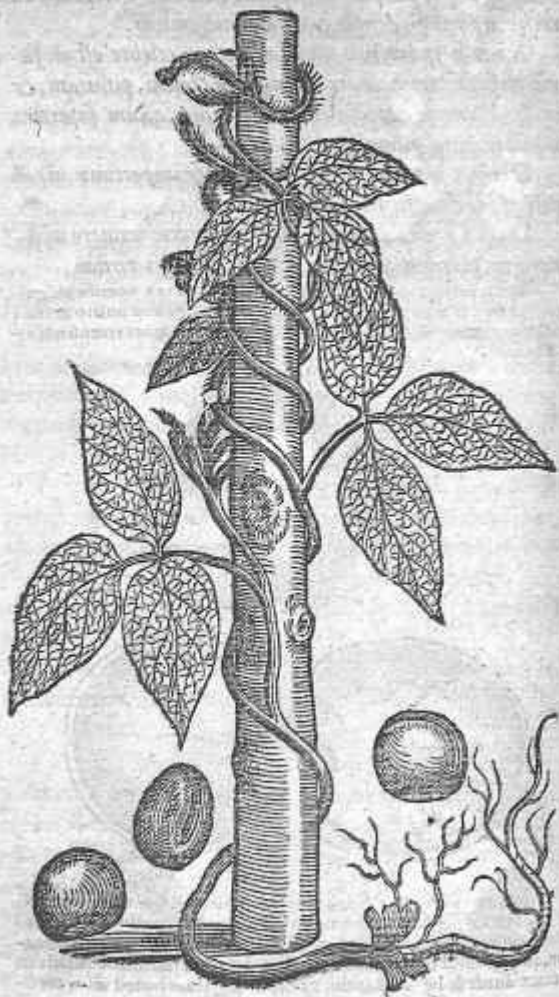
D A N T V R in febribus diuturnis & importunis, in colli
doloribus, & articularum morbis.

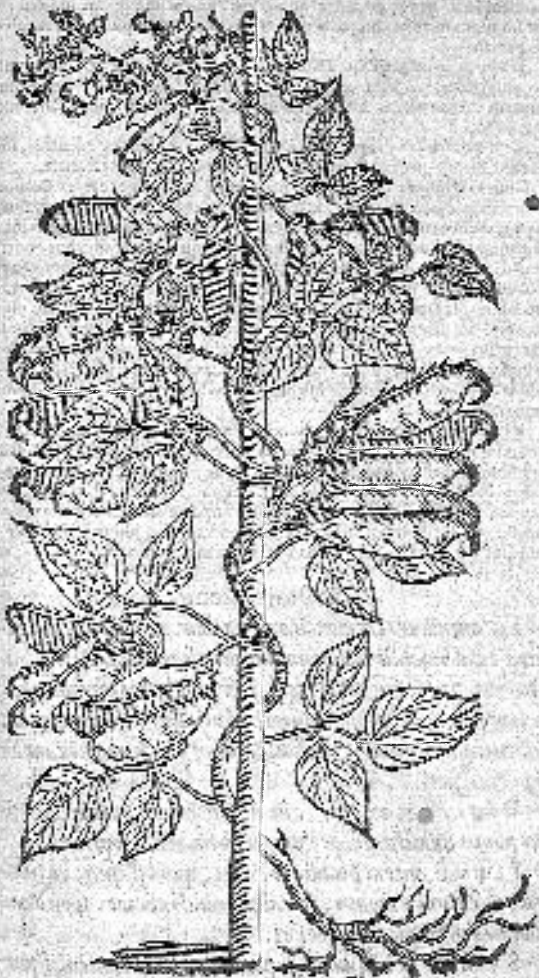
D O S I S esto assatarum à quaternario numero ad se-
narium, pluriùmue aut pauciorum, pro egri viribus.

Aliquot peregrinos fructus accepi Fabæ purgatiuæ nomine insigni-
 tos: sed nullus mihi conspectus est, qui fabæ purgatiuæ nostro aucto. i
 descriptæ conueniret, at potius inter Phascolos, omnes recensendi vi-
 debantur.

Prior, cuius hîc iconem exhibemus, orbiculâri fere est forma, sed
 planus utrimque & quodammodo pulvinatus, digiti vnus crassitie,
 duorum verò latitudine aut ampliore, ex vno latere aliquatulum ca-
 uo, qua videlicet hilus esse solet, & siliquæ, in qua continetur, adhæret:
 cortex durus & lignosus, lævis, ex rubro nigricans: quod intus conti-
 netur al-

netur album, firmum, & in duas partes natura sectile, vt sunt omnia phaeolacæa: sapore primum quali sunt omnia ferè legumina, sed illico linguam mordicante, & acri: quo fit (ni fallor) vt purgandi facultate præditus.

Nascitur in insula Diui Thomæ dicta, & cordis effigiem, quale vulgo pingi solet, imitatur: idcirco à quibusdam Cor Diui Thomæ nuncupatur. Eius obiter meminit Petrus Cieça parte prima Chronici cap. 112.

Alter Phaeolo vulgari haud dissimilis est, sed minor, densior, nigricans, & hilo prominente, & renis formam minimè referente.

Cùm Olysi pone effim, donatus sum Phaeoli genere ex Brasilia America prouinciæ delato, admodum recenti; pollicari latitudine, crasso, colore rufescente, magno hilo, & parte extrema veluti sessili: Eiusmodi quatuor aut quinque singulis filiquis prægrandibus continentur, qui recentes & virentes adhuc tusi & impositi bubones venereos curare dicuntur: flore traditur ex rubro pallescente: ego dumtaxat iuniorem plantam vidi mihi semine natam, quæ foliis Phaeolo vulgari ferè similis erat, nisi quod minora erant, & auersa parte hirsuta, præsertim teneriora folia, & extremi caules tenui mollique lanugine fuluescente obfiti. Brasiliani Macouna vocant: similes planè, & colore, qui ex cinereo candicans est, dumtaxat differentes, ex Africæ Mauritania delatos vidi.

Vidi etiam non procul Olysi pone in monasterio quodam Phaeoli genus vulgari nostrati adeo simile, vt nostrum putarem, pergulas istic vestiebat opere topiatio, flore purpureo; at filiquæ scabræ sunt, breuiiores, & duplo latiores quàm nostri vulgaris: fructus est exiguus pisi vulgaris magnitudine, totus niger, nisi quæ parte filiquæ adhæret, quæ candida est. Brasilianis frequentem esse audiui, & Lusitanis istic habitantibus Fava braua, id est, fabam siluestrem nuncupari.

Lac Pinipinichi.

Pinipinichi. IN omnibus continentis oris, lacteus quidam succus elicetur ex arbusculis Malorum similitudine; Indi Pinipinichi vocant: cuius rami recisi, lacteum humorem illico exsudant, aliquantulum densum, & viscosum, cuius tres aut quatuor guttæ sumptæ, validissimè per secessum purgant bilem & aquas.

Facultates.

BIBITUR ex vino, aut eius desiccati puluis deglutitur pauca quantitate, propter nimiam vehementiam.

ILLUD autem peculiare habet, quod si quis, eo sumpto, iusculum, vinum, aut aliud quid iniiciat, subito eius operatio infringitur, & cessat.

SYMPTO aliquo ex superioribus medicamentis purgantibus;

gantibus, somno abstinendum est, & ea obseruanda, quæ ab his qui purgans aliquod medicamentum sumpserunt, obseruari solent.

CALIDVS & ficcus hic liquor in tertio gradu.

OMNIA iam enumerata medicamenta valida sunt & pernicioſa, quibus vti deſitum eſt, poſtquam Mechoacan receptū eſt, cuius vſus minimè periculofus eſt. Et ad ipſum, tamquam ad medicamentum præſantiſſimum confugerunt non ſolūm noſtri, ſed omnes etiam Indiæ incolæ. De quo nunc acturi ſumus.

Mechoacan.

MECHOACAN radix eſt ante viginti annos pri- Mechoacan.
mum reperta, in prouincia Mechoacan dicta, quadraginta miliaribus ſupra Mexico, quam deuicit Ferdinandus Cortesius, anno 1524.

IAM vidimus apud Franciſcanos huius vrbiſ naſcen- Formæ
tem, ex ipſa prouincia Mechoacan nauī delatam, multis ramis luxuriantem ſupra terram expaſis, colore cinereo, qui vicinas perticas aut pergulas ſcandunt, & multiplici nexu amplectuntur, foliis rotundis, in mucronem deſinentibus, ſecundum pediculum amplis, fibroſis, adeo verò delicatis, vt humiditate carere videantur: fructu coriandri ſicci magnitudine, racematim coherente, qui Septembri matureſcit: radice crassa, vitis albæ ſeu Bryoniæ modo, vt non deſuerint qui eandem plantam eſſe putarent, aut ſaltem ei congenerem: ſed multum differunt, nam Bryoniæ radix viridis & ſicca admodum acris eſt: Mechoacan verò inſpida & ſine acrimonia.

MILII ſemine obruta ſeruatur hæc radix, aut lino picato ſeu refinato inuoluta.

CÆTERVM nunc ex Continenti aduehitur Mechoa- Mechoacan
can, natum circa Nicaragua & in Quito (vbi diligenter col- alterum.
litur, & magno in vſu eſt, ob eius mirabiles effectus) longè
e præſtan-

Forma.

præstatius eo quod ex noua Hispania adferri cōsuevit: cuius flos, semē & ramuli etiam allati sunt. Erat verò is flos quasi mali aurea, quinque foliis constans maioribus, è cuius umbilico protuberat calyx sine vesicula quedam auellana magnitudine, membrana constans tenui, albicante, quæ in duas cellulas tenuissimæ pelliculæ secretas diuiditur, & in singulis bina grana, ciceris exigui magnitudine, colore per maturitatem nigro, gustu insipido continebantur, quæ molli & spongiosa terra excepta, commodè nascuntur.

Ex huius radice fit conserua varij generis, Cydoniorum modo, sed etiam Gelatina ex saccharo & illius succo, quæ in deliciis esse possunt: nam vt radix est insipida, facile saccharum recipit, quocumque tandem modo paretur.

MOLESTA non est huius radici sumptio, quia nullius mali saporis est particeps, ideòque pueris, senibus alijsq; qui cetera medicamenta respuunt, utilis est.

Facultates.

PITUITAM præsertim & aquas educit. Icterus, cephalæam, strumas, & epilepsiam curat, veteresq; defluxiones sistit, articulorum, coli & renum doloribus utilis est. Conuenit etiam vteri doloribus, asthmæ, tussi veteri, febribus & lue venerea vexatis.

Exhibendi ratio.

Huius autem radici sumenda ratio talis est. Purgato prius corpore serapiis, clysteribus, aut sanguinis missione, & diæta, pro medici iudicio; huius radici leuiter contusa puluis vino albo maceratus, aut aqua fœniculi, anisi, aut cinnamomi (si quis vinum non fert) summo mane propinatur, dimidia drachmæ pendere pueris, vnius drachmæ iuuenibus & adolescentibus, duarum verò drachmarum viris & mulieribus. Nec inutiliter datur ex syrupo nouem infusionum. Dimidia post sumptum hoc medicamentum hora somnus conceditur, is præsertim qui vomitibus obnoxij sunt. Facta purgatione, datur iusculum, & paulo post cibum, qualis his dari solet qui sese purgant.

FIVNT nonnumquam ex eodem pulvere catapotis *Catapotis.*
coriandri sicci magnitudine.

IN manu autē est Medici, * aut eius qui sumpserit, eam
hamoris quantitatem purgare quam volet; quoniam sum-
pto pauxillo iusculo, aut alia re, eius operatio ilico cessat.

MITTIT nobis Promontorium D. Helena, quod in *Mechoacan*
eodem quo Nicaragua tractu est, aliud Mechoacan genus *siluestris.*
siluestrius, quod graua Symptomata excitat, vt vomitus
immodicos, tormina, & alui profluvia, quam ob causam
Scammonea nuncupatur: sed nemo (periculo semel facto)
vitur. Simile est alteri cum folio, tum sarmentis, tum ra-
dice, sed per omnia minoribus: & ipsa etiam radix acrimo-
nia nonnihil habet.

Missa sunt nobis ex Hispaniis ante paucos annos duo seminis Me-
choacan genera, vnum breuicalyculo siue siliqua, semineque nigro,
quale est Scammoneij aut Conuoluoli maioris: Alterum oblongiore
aliquantum calyculo, & semine rufo, & quam superius longiore, te-
nerioreque: Vtriusque siliqua parte interiore lanuginosa est.

Ex ytriusque semine nata sunt nobis, & aliquot aliis relictbariæ
studiosis plantæ, quas subsequēntis hiemis iniuria sustulit. Prodibant
Scammoneij aut Conuoluoli modo, deinde multis sarmentis proxima
pedamenta scandebant & amplectebantur: foliis Conuoluoli maio-
ris, sed tenerioribus & colore magis fuluēcente.

* Negat Ioan. Fragosus Regis Catholici Medicus, iusculo aut alio
cibo iniecto Mechoacan vim purgatiuam sibi aut instingi, & quoti-
diana experientia id se obseruasse ait, eandemque nostri Auctoris in
Pinipinichi opinionem reprobat.

Meminit Petrus Ciega parte prima Peruanæ historiæ, in prouincia *Radix*
Quimbaya, cuius metropolis Carthago magna, nasci tenues quasdam *Quimbaya.*
radices digiti crassitudine inter arbores, quarum si fragmentum bra-
chiali longitudine aquæ sextario per noctem maceretur in vase ali-
quo, maiorem aquæ partem ea nocte absumet. Ex ea quæ supererit a-
qua, qui tres uncias sumpserit, adeo benignè purgabitur, & sine mole-
stia, vt si Rhabarbaro purgatus esset, & aliquoties periculum fecisset
scribit magno purgatorum commodo.

Piper.

TOTO Continentis tractu in quo Nata, Carthago,
& etiam in Nouo regno, magnus est vsus Piperis cuiusdam
oblongi, quod maiore acrimonia præditum est Orientali;
magisque aromaticum, & iucundiore odore spirat, quam

Axi seu Capſicum ; quinetiam præfertur *Piperi nigro*, cùm ſaporis tum ſuauiſſimæ cauſa.

ALT æ cuiuſdam plantæ fructus eſt oblongus, craſſitie quidem funiculi, at dimidiꝝ pedis longitudine, conſtans veluti multis granulis, circa pediculum oblongum continuo & coniuncto ordine diſpoſitis, ſeminis plantaginis modo. quibus ademptis, pediculus nudus conſpicitur. Recens viridis eſt, ſole matureſcit & nigreſcit. Calidum eſt tertio gradu.

NEC prætermittendum eſt *Piper* ex Indiis noſtris miſſum, quandoquidem non modo in medicum uſum receptum eſt, ſed planta eſt excellentiſſima, & toti Hiſpaniæ notiſſima: nam nullus eſt hortus, in quo non ſeratur ob fructus pulchritudinem. Vidi aliquando in hac vrbe plantam ad arboris altitudinem excreſcentem.

FOLIO eſt viridi, ocymo latiſolio ſimili, flore albo, ex quo pullulat fructus diuerſæ formæ, oblongus, rotundus, *Melopeponis* formæ, aut *ceſaſiorum*, ſed immaturus viridis eſt, maturus verò colore rubro gratiſſimo.

PARTICVLATIM conciſum & iuſculo maceratum, meliorem ſaporem eduliis conciliat, quàm *Piper vulgare*, ideoq; eius uſus eſt in omnibus in quibus aromata ex *Maluccis* inſulus & *Calecutio* delata cōmendantur, in eo ſolum differens, quòd illa multis aureis emuntur, hoc ſola ſatione acquiritur: nam in vna planta colliguntur aromata in totius anni uſum, minore diſpendio, & maiore commodo.

FLATVS diſcutit, vtile pectori & perſcriptionibus, caleſcitq; & roborat partes internas. Caliditatis & ſiccitatis in quarto ſerè gradu particeps.

Capſicum hoc, ſeu *Piper Indicum* (*Americum* potius) diligentiffimè colitur tota *Caſtella* cùm ab hortulanis, tum à mulieribus in ſenſtris adium ſuarum. Etenim eo vtuntur per totum annum cum viſcente tum

Capſici hiſtoria.

Facultates.

rente tum sicco, pro condimento & pipere. Spectatur varia (vt noster auctor ait) formæ sed & hæc omnia genera aliquando, vidi colore flavescente, in Lusitania, monasterio quodam circa Olyssiponem.

Aliud Cápſici genus obseruavi in nonnullis Lusitania locis, fructu-
cosum, cubitalibus ramis, virentibus, foliis hortensis. Solani ferè, ali-
quantulum angustioribus: flore candido exiguo, vt Solani hortensis,
fructu in longis pediculis paruo, per initia viridi, deinde nigricante, vbi
maturuit, rubro, continente multa semina latiuscula alterius Cápſici
modo, tam feruidi gustus, vt fauces aliquot dies incendat gustatum.
Floret, & fructum profert toto Autumno, & in calidioribus regionibus
etiam hieme. Illi vocant Pimenta de Bresil, hoc est, Piper Brasi-
lianum, in qua prouincia abundanter nasci, multiplicique in vsu esse
intelligo.

Ceuadilla.

PERLATA sunt ad me cum aliquot aliis plantis ex
Hispania noua, semina cuiusdam plantæ Ceuadilla istius Ceuadilla.
vocata, id est, Hordeolum; à similitudine quam cum nostro
hordeo habet in spica & vaginulis, quibus semen includitur,
sed minus eo, lini semine nouitquam maius, & longe aliis
facultatibus præditum. Etenim nunquã auditum est plan- Facultates.
tam aliquam adeò vrente, & caustica vi præditam; sic, vt
vbi cauterium necessarium est in gangrenis, & putridis im-
purisque vlceribus eosdem præbeat effectus, quos non modò
sublimatum, sed ignis etiam præstare posset: etenim vermes
in vlceribus necat, putridaque vlcera expurgat puluis eius
sensim iis inspersus, maiore minoreue quantitate, pro vlceris
magnitudine, adhibitis præseruatiuis, quæ in huiusmodi re-
mediis vsurpari solent. Itaque, cum eius facultates infringe-
re volunt, puluerem stillaticio rosarum aut plantaginis li-
quore excipiunt, linumq; aut ellychnium eo intinctum vl-
ceribus & gangrenis imponunt: deinde sarcotica medica-
menta adhibentur, pro cheirurgi docti & experti iudicio.

EADEM ratione vsurpatur in animalium malignis
vlceribus, quibus plerumque infestantur.

CALIDVM est hoc semen in quarto gradu, eoque
etiam amplius, si plures sint gradus.

Sulphur viuum.

Sulphur
Quitense.

MITTIT nobis Quito prouincia Peruana Sulphur viuum prastantissimum, vt vitrum translucidum, colore auri sincerimi, cuius fragmētum pusillum lucernæ adpositum, odorem maximum Sulphuris ei aculatur fumo viridi permistum: & antequam incendatur, nullum Sulphuris odorem præbet.

Facultates.

HVIVS puluis vino dissolutus, & per aliquot dies faciei vespere illitus (purgato prius corpore) inflammationes curat. Scabiem tollit, rosaceo oleo mixtus. Drachmæ ponderē cum oui luteo sumptus, coli doloribus, nephritidi, neruorumq; contractionibus & ictero vtilis est. Calidum et siccum est hoc sulphur summo excessu.

Sulphur Ni-
caraguanū.

EX Nicaragua aliud Sulphuris genus aduehitur coloris cinerei, densum, & expers transparentiæ, nihilq; cum alio commune habens præter odorem.

Ad Erysipelas.

Medicamē-
tum ad ignē
sacrum.

NOBILIS ille qui Piper longum mihi dedit iam antè descriptum, Peruana Carthagine attulerat placenta quandam foris nigram, intus luteam, & adhuc humidā, tametsi bis mille fere milliaribus allata esset. Eius pauxillum me presente dissoluit aquæ rosacæ stillaticio liquore, & eo faciem filij sui, qui erysipellate laborabat, illiuit: postridie simili liquore calente faciem illius abluit: facies adeo integra & sana reddita est, atque si erysipellate non laborasset.

CONFECTAM verò referebat hanc placenta in lumbricis, quos Indi terra eximentes, Mayxi foliis educant, deinde iam pingues fictili coquunt, eos despumando: colatos deinde rursus decoquunt, donec ad vnguenti consistentiam aut etiam densiorem reduxerint.

Carlo Sancto.

ANTE triennium ex Mechoacan prouincia delata est
quadam

quedam radix Carlo Sancto dicta, cuius insignes facultates prædicant.

Carlo sancto.

NOSTRO lupulo similis est, & perticis se conuoluit illius more; quibus si careat, humi spargitur & diffunditur: folia etiam Lupulo similia, colore viridi, sed obscuriore, odore graui: neque florem, neque fructum fert. Radix crasso capite est, ex quo alie radices oriuntur digiti maioris crassitudine, colore candicante: cortex qui facile separatur, cuiusq; vsus est odore aromatico, gustu amaro, cum quadam acrimonia: neruus radice cortice spoliatus, multis quasi filuris seu tabellis tenuissimis constare conspicitur, quæ sigillatim separari possunt.

Descriptio.

NASCITUR temperatissimis prouinciæ Mechoacan locis, solo neque nimium sicco, neque humido. Calida & sicca initio secundi gradus.

Natales.

RADICIS cortex mane aliquanto tempore commanducatus, multam pituitam, aliosque humores ex capite elicit, eamque ob causam rheumatismos & capitis dolores & defluxiones curat: in nonnullis etiam vomitu multam bilem & pituitam è stomacho expellens, sed illius decoctum maximè, cuius gratia ventriculum noxiis humoribus liberat, eumque roborat: purgationem tamen præcedere necesse est.

Facultates.

IDEM commanducatus, gingiuis abscedentibus auxilio est, dentes stabilit, eosque à scabritia & corruptione liberat; orisque halitum commendat: sed postea vino os eluendum, ad amaritudinem tollendam.

PVLVERIS eius exigua quantitas ex vino albo, aut adianti, canellæue decocto sumptus, vuluam obstructionibus liberat, mensesq; prouocat, & flatus discutit, purgato videlicet prius corpore, & aluo (dum eo remedio vtetur) ex æquis partibus Liquidambar & vnguenti Dialthæe inuncto.

CORDIS affectibus, iis præsertim qui ex vteri sym-

parhia oriuntur, auxilio est eius puluis, vt ante, sumptus, aut illius decoctum hoc modo preparatum.

RADICIS minutim concesa drachmæ duæ in aquæ sextario & dimidio coquuntur ad dimidias, corticis citri in puluerem redacti drachmæ quatuor, pulueris Canellæ drachmæ duæ statim iniiciuntur, ac denuo feruent, deinde colantur. Istius decocti sex vnciæ singulis diebus mane addito saccharo propinantur, purgato tamen prius vt decet corpore.

HVNC puluerem, & decoctum nonnulli in morbi gallici affectibus, atq. etiam Epilepsia cõmendant. Alterum experiri nõ admodum necesse est, quod multis aliis ad eum morbum remediis abundemus. Alterius periculum faciam in iis qui vigesimum quintum ætatis annum nondum excessere: nam Epilepsiam in adultis tollere, non est verisimile.

Radix S. Helenæ.

Ex portu S. Helenæ, qui est in prouincia Florida, adferuntur radices quadam prælongæ, sed nodosæ admodum, potlicari crassitudine, foris nigrae, intus albæ, sapore aromatico, Galangæ ferè simili. Resectis his nodis & perforatis, fiunt precarie spherulæ, quas milites Hispani & Indi de collo suspendentes, multum illis tribuunt. Hi siccati rugantur, durig, & quasi cornei fiunt. Planta ramos suos per terrâ diffundit, foliaq. ampla & viridia admodum profert.

NASCITVR locis humidis, sicca initio, calida in fine secundigradus existimatur.

HAS radices Indi lapidibus conterunt, totumq. corpus sibi inducunt bainaturi, quoniam cutim constringunt, & membra, vt inquiunt, suo grato odore roborant.

ILLIVS puluis cum vino haustus, in ventriculi doloribus, vrinae difficultatibus, & nephritide commendatur.

VR ex descriptione facultatibusque huius plantæ colligere licet, ad Cyperi genus aliquod referri poterit.

Guacatane.

MISSA nobis est ex Hispania noua plantula quadam candicans.

candicans (sed sine radice) Indis Guacatanè nuncupata, Guacatanè nostro Polio montano haud absimilis, sed inodora, quæ an florem aut semen proferat, ignoro.

AD hæmorrhoides commendatur hac ratione. Eius Facultates, planta decocto ex vino (si calor absit) alioqui ex aqua, hæmorrhoides abluuntur, deinde blandè siccantur, postmodum eiusdem plantæ puluere insperguntur.

DOLORES ex frigore & flatibus ortos, in quacumque corporis parte sedat, si locus resina prius inunctus, tenuissimo huius puluere inspergatur; & pannus lineus superimponatur: nam ilico adhærebit Cerati modo, nec inde amovebitur, nisi dolore mitigato.

EIVS pulvis lenibus vulneribus impositus, præsertim inguinum, ea mandat & ad cicatricem perducit.

MISSÆ item sunt ad me aliquot aliæ plantæ, sine nomine, quarum vniùs ex aqua decoctum calidè sumptum, pectoris vitiiis auxilio est.

ALTERA, quæ partus mortuos, secundasq; morantes trahit, cuius rei magnam experientiam habent Indi.

TERTIAM, si (cùm maximè viget) quispiã colligere volens dumtaxat contingat, ilico flaccescit & procumbit.

QUARTA per solum diffusa est & expansa: si quis tamè eã attingat, statim cõtrahitur: vt brassica murciana.

HELLEBORVS item niger Hispanico similis, & usdem facultatibus præditus.

MVLTÆ præterea alia medicamenta in Indiis nostris inueniuntur, insignibus facultatibus prædita, quæ cum tempore (vt iis vti possimus) innotescunt: vt ex eorum quæ hætenus allata fuerunt, vtilitatibus colligere licet, quandoquidem infiniti morbi, qui alioqui incurabiles videbantur, horum usu curati sunt.

QVÆ omnia mea diligentie accepta ferre oportet, & primæ huius meæ historie parti, quæ per vniuersum orbem admodum

admodum celebris fuit, ob medicamentorum quæ in ea continentur descriptionem.

ET vt omnes intelligant quàm utilis meus hic liber fuerit, subiicere hic libet Epistolam ad me scriptam ex Peruana vsque regione, à nobili quodam viro, ante duos menses: etenim ex eorum quæ in illa descripsi lectione, inuenti sunt in Peru lapides Bezaares, Orientalibus haud inferiores viribus: de quibus Deo volente in tertia parte agemus.

Epistola ad D. Nicolaum Monardis.

NON dubium est Clarissime Doctor, quin nouum videbitur, me virum illiteratum, semperq; militiam in his regionibus secutum, ad te scribere de iis quæ ad facultatem vestram pertinent. Verùm animi mei erga eruditos viros propensio (in quorum numero tu es, ob libri tui lectionem, quem de Medicamentis in his regionibus nascentibus eorūque facultatibus euulgasti, & laudem quam eo libro hic consecutus es) fecit vt etiam ignotus has ad te dederim. Etenim satis commendare non possim utilitatem quam hic attulit tuus iste liber, cùm ex eo rationem consecuti simus, qua medicamentis vtendum sit, ex quibus sine methodo ante vsurpatis, nullum auxilium percipiebamus: nunc verò ex tui libri lectione, plerique à morbis, qui deplorati videbantur, liberati sunt.

IAM sunt plures quàm viginti octo anni, quòd militiam sequens, per has Indias peregrinor, in quibus non solum quæ à te descripta sunt, nascuntur, sed etiam pleraque alia, quorum fama nondum ad vos peruenit, ob Medicorum huc à vobis commeantium magna ex parte negligentiam & inscitiam, quibus publica utilitas (quam tamen summam præstare possent) cura non est, sed vt quæstui dumtaxat seruiant.

FORMAM animalis, ex quo lapis Bezar extrahitur, in tuo libro describis. Ea diligentius perpenſa, animalium
genus

genus quoddam in istis montibus frequens inuenimus, valde simile iis hircis (nisi quod cornibus orbū est) quos in Orientali India reperiri tradis. Rursi sunt coloris magna ex parte, & herbas salutiferas depascuntur (quarum magna est copia in montibus vbi ista animalia degunt) ita fugacia, vt solo tormentorum eorum ictu adsequi possimus.

DECIMA quinta Iunij huius anni 1568. ego cum aliquot amicis ad venationem profecti sumus in huius regionis montes, in eam quinque dies insumpsimus, & aliquot ex his quae dixi animalibus confecimus; cumq; eorum causa venationem suscepissemus, librum tuum contuleramus.

APERTO itaque maximo, & prouectioris aetatis animali, neque in ventriculo, neque in alia parte corporis lapides inuenimus; quo factum est, vt Indicis animalibus similia non esse putaremus. Percontati Indi, quos, vt nobis inservirent, deduxeramus qua corporis parte lapides haec animalia haberent, se quidquam de lapidibus scire negabant (vt sunt nobis infestissimi, nec sua secreta nobis innotescere vellent) Indus tamen puer, decem aut duodecim annos natus, cum videret nos tantopere id scire cupere, in animali receptaculum quoddam & veluti marsupium nobis ostendit, in quod depastas herbas recipiunt, donec eas postea ruminatas in ventriculum traiciant. Ibi puerum illico interficere voluerunt Indi, quod nobis id indicasset; eum tamen postea, nobis in venatione occupatis, interceperunt, & vt intelleximus, sacrificarunt. Indi eos lapides magno habent in pretio, eosq; in Idolorum suorum delubris, quae Guacas vocant, & alia etiam pretiosissima quaeque offerre solent, veluti aurum, argentum, gemmas, monilia, animalia, & pueros.

Guacas.

ILLVD autem admiratione non caret, hoc animal per totas has Indias non reperiri, praeterquam in montibus istis Regni Peruan. Nam ego omnia Mexicana regna, omnes Peruanas prouincias & regna, prouincias & insulas Marañon,

Animal Bezaates lapides gignens in solis Peruanis montibus,

rañon, Floridam, & multas præterea Occidentalium Indiarum regiones peragraui; attamen nusquam hæc animalia conspexi, quam in solis huius regni Peru montibus.

Taculcrates.

Ego qua potui diligentia ab Indis amicis de horum lapidum facultatibus inquirens, intro sumptos, aut foris impositos mirifice venenis & toxicis resistere intellexi, cordis affectibus auxiliari, tineas ventris expellere, & eorum puluerem vulneribus sagittarum toxico illitarum vtilissimè inspergi. In summa hūc lapidem alexipharmacum esse perniciosissimi illius toxici quo sagittas suas illinunt, ad sese mutuo conficiendos, atque etiam nos Hispanos, quorum plerique, post vehementes cruciatus & furores mortui sunt, nullum auxilium inuenientes: tametsi in sublimato vulneribus insperso nonnulli leuamen senserint: verum si toxico recenti illita sagittæ sint, presentaneam perniciem adferunt, nec sublimatum prodest.

Ex animalis igitur quod primum secum hursula, nonnem lapides exemimus, qui Naturæ beneficio istic creati videntur ex salutiferarum illarum herbarum succo, quæ in hursulam illam congeruntur. Secum & alia huius generis animalia, quæ confeceramus, in quibus omnibus lapides inuenimus, plures aut pauciores, pro animalium etate.

OBSERVANDUM autem est, sola quæ pascuntur in montibus animalia, lapides istos præstantes generare: nam quæ in planis pabulum sumunt, vt herbas minus salubres depascuntur, sic etiam lapides eorum, tametsi viles, iis viribus non pollent, quibus præditi sunt qui ab animalibus in montanis degentibus eruuntur.

COEPIMV S iis vti eo ordine quem in tuo libro docuisti, & aduersus eosdem etiam morbos, in quibus sanandis mirabiles eorum effectus experti sumus, quos longum esset referre. Quæ omnia tibi accepta referre debent non modo Hispani, sed etiam vniuersus orbis. Quantum ad me atti-

net; vt

net, vt aliquam animi gratitudinem ostendam pro beneficio accepto; opera Ioannis Antonij Corci, diuitis mercatoris, duodecim ex iis lapidib. mitto: si eò peruenerint, eos in multis morbis experiri poteris. Eiusdem opera, an eos acceperis mihi significare poteris; etiam, qua uoles in tuam gratiam faciam, imperare, quoniam tui sum obseruantissimus.

N V N C capsulam accipies in qua Phaseoli genus inuenies, quod Martij initio tantummodo serendum erit; ne frigore ledatur. Planta est faba similis, minor tamen, fructu in siliquis ferens. Seni huiusmodi fructus (fabas virides sapiunt) cum sale manducati, valide bilem, mediocriter pituitam, & sine molestia hydropicorum aquas euacuant: eosdem effectus præbet sicci triti & ex vino sumpti: sed cibum paratum habere conuenit; quia si validius quàm necesse sit, purgent, cibo sumpto earum vehementia ilico infringetur.

Phaseolus
Peruanus.

[Ex Hispaniis missum fuit Imp. Maximiliano II. felicis. memorie. anno ante quàm nobis adimeretur, Phaseoligenus, colore Macouæ simili, sed planiore longioreque forma, & hilo non admodum magno. Haic nomen adscriptum erat *Haba de India*, id est Faba Indica: fortè id erit quod hoc loco ab Auctore describitur.]

P L A N T A M etiam quandam hic in planis nascentem graminis modo, magnis facultatibus præditam: siquidem eius decoctum gargarisatum, rheumatismis, gutturi phlegmonibus, alijsq; vitis auxilio est: manducata, multam pituitam educit, ideòque morbis superioribus, & capitis doloribus utilis. Denominationem a me sumpsit hac plāra, quòd mihi familiaris eius vsus sit. & alijs, vt vtantur, consulam: cuius facultates me docuit quidam Indus in stirpium cognitione admodum versatus.

Planta graminis similis.

F R U C T U M nem arboris cuiusdam, qua solummodo in hac prouincia nascitur, ilicis magnitudine, cortice Cerri agylopi simili, folijs fraxini. Magnus viribus pollet: nam corticis eius puluis vulneribus inspersus, ea mundat, deinde carnem generat, & perfectè curat. Dentes eodem puluere fricari stabit.

Molle, cuius ante mentionem feci, describere videtur.

cati stabiliuntur, gingivæ abscedentes sanantur. Foliorum decocto intincti panni, & calidi vulneribus, aut pulveri corticis illis inperso impositi, curationem eorum accelerant, & humorum eò defluxum prohibent. Ex ea manat liquor odoratus, quem etiam fructui adiūxi, suffitibus idoneus ad multos capitis morbos, & emplastris utilis.

Ex eius fructu salutiferam admodum potionem Indi conficiunt. Eum istic seri & nasci velim: nam tibi delectationem adferret, ob eas quibus prædita est hæc arbor facultates, tum etiam quia novum arboris genus est, & omni tempore odoratum.

Fructus vlcera-
tius.

INDVS quidam Aethiopissam meum mancipium, malignis vlceribus & inueteratis vexatam, pulvere cuiusdam fructus iis inperso, ea mundavit, exesa putrida illa carne, deinde eundem pulverē cum ellychnio vlceribus sanis imposuit ad carnem generandam, vlcusque ad cicatricem perducendum. Erat verò is fructus in insula Margarita, vbi mancipium curandum dedi, admodum vulgaris, sic vt eo vulgari- ter vescantur, magnitudine Assyrii mali, nucem Persica mali nuci similem continens, cuius concremata pulvis ad ea que nunc enumeravi, utilis est. Illud verò admiratione non caret, nucleum qui hac nuce continetur, adeò noxium esse, & deleteria facultate præditum, vt seu vir, siue animal eo vescatur, præsentaneam mortem sibi moliatur, cui nullo remedio occurri potest, tamquam sublimatum aut corrodens aliud medicamentum sumpisset.

Plantæ san-
guineos su-
dore exci-
tans.

IN vrbe Posto, vbi aliquot annis vixi, omnis generis morbos Indus quidam curabat, solo cuiusdam plantæ succo artubus & parti affecta illito. Aegros deinde stragulis egregiè tegebat ad sudorem prouocandum: sudor è partibus illitis emanans, merus sanguis erat, quem lineis pannis abstergebat; atque ita in curatione pergebat, donec satis sudasse putaret, optimis interea cibis eos alens. Eo remedio multi morbi de-

morbi deplorati curabantur, imo ægri iuniores & robustiores ab eius vsu fieri videbantur. Sed neque precio, neque precibus, neque minis vnquam efficere potuimus, vt eam plantam nobis demonstraret.

ARBOR quædam hîc inuenitur materie spongiosa, ex qua Indi numquam ignem struent, tametsi quis illis mortis periculû minitetur: aiunt enim, quotquot ad eius flammam siue ignem accedunt, aut quos solummodo fumus pertingit, in re venerea impotentes fieri.

Arbor venereos stimulos domans

TUMORES in pedibus & cruribus ex frigidis humoribus orti hic curantur herba quædam Centella nuncupata: siquidem ea trita, tumoribusq; imposita, ilico pustulas excitat, è quibus multus humor effluit, donec tumor omnino resoluator. Sæpius istas euacuationes inter Indos fieri, & nonnullos Hispanos eis vti vidi.

Centella, & eius facultates.

ANNO 1558. in vrbe D. Iacobi, quæ est in prouincia Chile, quidam Indi captiui suras sibi amputarunt, & eas assas, præ fame, ederunt, & (quod mirabile dictu) cuiusdam plantæ folia vulneribus imponentes, ilico sanguinẽ sistebant.

HERBÆ & arbores Hispanicis similes, admodum pauca hîc inueniuntur, quia solum eas non alit. In Hispania noua (cûm primum in nostram potestatem redacta est) multæ arbores & plantæ Castellanis similes inuenta sunt, tum etiam aues & quadrupedes.

INVENIUNTUR hîc Colubri humana magnitudine, nulla feritate metuendi, nec cuiquam nocentes. Aranei mali citrû magnitudine, admodum virulenti. Buffones pluit Hispanicis non minores, quos Indi assatos edunt, vt & plerasque alias immunditias.

Colubri.
Aranei.
Buffones.

PROXIMIS huic continenti insulis, tam multi, tan-
tiq; vultures inueniuntur, vt pecudes deuorent, ob custodiũ, qui Aethiopes sunt plerumque, negligentiam.

Vultures.

VNA verò res me in admirationem rapit, vaccas in montibus

montibus educatas, si in plana deducantur, omnes emori. Est mihi amicus qui trecentas vaccas in plana traduxerat, illae aliquanto tempore nihil depascentes paulatim defecerunt, ut ne una quidem intra mensem ei viua relicta sit: omnes autem tremantes & tabescentes moriebantur. Adferebant nonnulli causam naturalem, cum in montibus frigidissimis, ubi singulis diebus pluit, educatae essent, calorem illum plantitiei, in quam nulla unquam pluuia decidit, ferre non potuisse, & mutatione illa subita ab extremo frigore, in extremum calorem, mortuas esse. Etenim consideratione dignum est, quod in plantitiei illa, quae octo dumtaxat miliaribus ad montes usque patet, in longitudinem vero plus mille miliaribus porrigitur, numquam pluerit, in montibus autem illis vicinis pluat quotidie.

SUPERIORE Octobri venit ad nos affinis meus Alphonsus Garcias, strenuus miles, qui se verum Alexipharmacum inuenisse ait aduersus perniciosum illud toxicum quo Cannibales in bello & venationibus utuntur (sola enim ferina & humana victitant,) deguntque à Charças ad Chile usque Peruanas prouincias.

Planta quae
est alexi-
pharmacum

EST vero ea planta, ut ait, foliis latis, plantagini Hispanica baud absimilibus, quae trita & vulneribus imposita, venenum extinguit, & à symptomatis illis liberat quae toxicum generare solet. Pro magno thesauro aestimant Hispani, eam plantam se inuenisse, quoniam illius praesidio tuti, hostes suos Indos non ita metuent, qui dumtaxat illis formidabiles erant, toxici illius praesentaneam mortem adferentis causa: infinitos siquidem Hispanos trucidarunt, quos tamen esui aptos negant & durioris carne esse, nisi trucidati tres aut quatuor dies prius macerentur.

NASCITUR autem eadem regione, ubi fit toxicum, & (tamen si credam aliis etiam locis inueniri) voluit Deus eo loco remedium patefacere, unde perniciēs adfertur.

HÆC omnia eò scripsi, vt cōsideres apud te, quàm multe plante his similes in nostris Indiis nascantur, quæ nobis ignotæ sunt, quoniam Indi neque eas, neque earum facultates nobis patefacere volunt, etiamsi nos morientes videant, aut in carcerem coniciantur: quòd si quedam ex predictis, & aliæ nonnullæ nobis innotuerint, ab Indicis mulieribus eas edocti sumus, quæ Hispanis, libidinis gratia, sese commiscuentes, omnia quæ sciunt aperiant.

VERVM prolixior esse nolo, quòd ignorem an hæc epistola ad te peruentura sit: quàm si peruenisse intellexero, prolixiores dabo de facultatibus aliarum plantarum, & animalium, & de aliis rebus hinc nascentibus, quæ tibi delectationem adferent, quandoquidem harum rerum es adeò studiosus. E Lima in Peru ad 26. Decembris 1568.

Tui studiosissimus

Petrus de Osma & Xarayzeio.

TA M E T S I mihi ignotus sit qui has ad me dedit; videtur tamen naturalium rerum studiosus, ideòq; mihi amplectendus. Nam vt militis munus est, perpetuò in armis versari, sanguinem profundere, & aliæ militaria munia exercere; laudandus est qui plantarum cognitionem, earumq; facultates inquirat. In quo Dioscoridem imitari videtur, qui cùm militaret in exercitu Antonij & Cleopatra, quocumque tamen perueniebat, plantas, arbores, animalia, fodinas, & aliæ præterea Naturæ miracula inquirebat, ex quibus sex illos libros qui toto orbe celebrantur, composuit, vt maiorem laudem scribēdo sit consecutus, quàm si bellica virtute multas vrbes sub imperium suum subegisset. Itaque multū huic viro debeo, cùm propter eam quam de me concepit opinionem, tum eorum quæ ad me misit gratia, mihi certè gratissima. Illi scribam, vt nobis plura ex ea regione mittat.

Lapis Bezar
Peruanus ab
Orientali
differt.

PLANTARVM quas ad me misit, facultates experiemur, & semina suo tempore seremus. Lapides Bezaares, ab Orientalibus mihi differre videntur: nam in superficie sunt perpoliti, & coloris ex cinereo obscuri, & sub duabus veluti testis aut crustis materiam quandam albam continent, quæ dentibus attrita, mera terra est insipida, potiusque infrigidare, quam calefacere videtur. Fabæ magnitudine plerumque sunt: inueniuntur tamen magni & parui, qui magna ex parte sunt planiores. Ego vnum comminui, eiusque puluerem adolescenti, quem venenum hausisse dicebant, propinaui, & nescio an huius pulueris, aliorumue medicamentorum beneficio, sanatus est. Illius periculum in aliis morbis faciam: & quidquid de hoc, tum aliis medicamentis noui experiemur, in tertio huius historie medicamentorum volumine describemus, in quo magna arcana continebuntur, quæ magnam omnibus oblectationem adferet, & præsertim agris, qui abs illorum facultatibus curari debebunt.

QVIDQVID verò in hac historia scripsi, aut ab iis didici qui ex illis regionibus venerunt, aut ex eorum temperamenti collegimus, aut ipsa experientia nos docuit.

ILLVD verò animaduertere oportet, omnia quæ ex nostris Indiis adferuntur, magna ex parte calida esse, & sub hoc temperamento eis vtendum, si quis illa sumere volet.

FINIS.

INDEX

INDEX ALPHABETICVS

IN LIBRVM DE SIMPLICIBVS
medicamentis ex Occidentali India delatis,
quorum in Medicina vsus est: auctore D. Ni-
colao Monardis.

A.			
Aiotochuli	pagina 54	Caraña, & eius facultates	6,7
Alexipharmacum est Tabaco	21	Carbunculis medetur Tabaco	21
Ambarum colliquatum	3	garçaparilla & eius historia	36
Ambar griseū 9 est Bitumē, ead.		eius delectus, nōminis occasio,	
non est sperma Balenæ	10	& præparandæ apud Indos ra-	
eius delectus & facultates	10	tio	ibidem
Emplastrum ex eo	11	Altera præparandæ ratio, &	
inebriat	12	vtendæ modus	37
Animallapidē Bezar gignēs	76,77	garçæ syrupus, & vtendi ratio	39
Anime	3,4	garçæ puluis, & vtendi ratio	39
Aranei,	81	garçæ aqua	39,40
Arbor venereos stimulos domans		vnde inferatur	40
81		eius historia, & exhibendæ ra-	
Armadillo	52	tio 41 ex ea cataporia	42
eius facultates	ibidem	Carlo sancto, eius descriptio, nata-	
Anisum	23	les, & facultates	73
Articulatorum dolori Tabaco pro-		eius decoctum	74
dest	20	Cassia solutiua, eius delectus &	
Auellanæ purgatrices, earum hi-		facultates	57
storia & facultates	58. & 59	Cataporia pro sterilibus	11
Axi.	68	Centella, & eius facultates	81
B.		Cenadilla, & eius facultates	71
Balsamum, & eius extrahendi ra-		Charapē, & eius natales	3
tio 13 æstimatio & vsus 14		China 33 eius historia, na-	
interius assumptum, foris ad-		tales, vsus, & præparandæ ra-	
ditum, & cheirurgicis medica-		tio. 34 Aquæ Chinæ fumen-	
mentis additum	15. & 16	dæ modus ibid. eius faculta-	
purius	17	tes & temperamentum	36
Balsami arboris historia	17	Cicinum oleum	7
fructus	ibidem	Colubri	81
Bangue	23	Contrayerua	28
Ben magnum & paruum, atque		Copal	3
earum facultates	59	Copalcahuie!	4
Bezar lapis	76	D.	
eius facultates	78	Draconis arboris fructus	54
Bitumen, & eius facultates	9	eius historia	ibidem
Buffones	81	Dragonale	55
C.		E.	
Capicum, eius forma, historia, &		Emplastrum ex ambaro	11
facultates	68	Emplastrum stomachicum	6

INDEX.

Encubertado	52	pulvis, & catapotia	66
Erysipelatis curatio	72	Medicamentum ad ignem sacrum	
F.		72	
Fabæ purgatrices, & earum facultates	60	Medicorum disceptatio de origine morbi Gallici	30
Fructus ad bilem, & eius facultates	58	Molle, eius historia, natales & facultates	46, 79
Fructus dysentericus ex Quito	55	Morbus Gallicus	28, 29
Fructus vicerarius	80	Neapolitanus	29
G.		N.	
Gangranis medetur Tabaco	21	Naphtha	9
Guacas,	77	Nephritidi Tabaco prodest	20
Guayacan 28 & eius historia	30	Nicotiana	24
eius decoctum atque usus	31	Nuclei Pinci purgantes, eorum descriptio & facultates	60
Guayaci facultates, & Serapium ex eo	32	O.	
Guacatane, & eius facultates.	75	Ocogol	12
Guayaquil	40	Oleum cicinum	7
Gummi ad podagram, & eius facultates	55	eius facultates	ibid.
H.		Oleum ex Liquid-ambar	13
Herba Ioannis infantis: eius historia & facultates	27	Oleorum eliciendorum ratio	7
Herba Reginz	24	Oleum ficus infernalis	7
Herba sancta	24	Opium	23
Hynourahé, eius historia & facultates	33	P.	
L.		Pauame & eius historia	43
Lacerti Caymanes	51	delectus, temperamentum, & facultates	44
Lacerti magnitudo ingens	ibid.	eius decocti parandi ratio	ibidem
Lapis Prassius	49	Perebecenuc	24
Lapis Tiburonum, & eius facultates	50	Petum, & eius genera duo	24
Lapis Caymanum, & eius facultates	51	eius natales, & facultates	27
Lapis Sanguinalis, & eius facultates	51	Picielt	18
Lapis rimas pedum curans	52	Pilula famem, sitimque sedantes	23
Lapis nephriticus, eius varia forma, & facultates	49	Pinipinichi	64
Lignum nephriticum	48	Piper	67
Lignum aromaticum	48	Phascosus Peruanus	79
Lignum Indicum	30	Planta gramine similis	ibid.
Liquid-Aubar, & eius facultates 12, 13.	oleum ex eo ibid.	Planta sanguineos sudores excitans	80
Lues venerea	28, 29	Planta quæ est alexipharmacum	82
M.		Polypo Tabaco prodest	22
Manati piscis	50	Prassius lapis	49
Mechoacan, & eius forma	65, 67	Q.	
eius facultates, exhibendi ratio,		Quimbaya radix	67
		R.	
		Radices venenis aduersantes	27
		Radix Quimbaya	67
		Radix S. Helenæ, eius historia, natales, &	

INDEX.

teles, & facult.	74	T.	
Raphanus	23	Tabaco	18
Resina Balsami facultatibus præ-		eius natales &	
dita	17	facultates ibid.	Serapium ex
Resina Carthaginensis, & eius fa-		eo	19
cultates	ibid.	cruditatibus ventriculi	
Ricinus Americus	8. & 9	prodest ibid.	alexipharma-
S.		cum est	21
Sanguis draconis : & cur sedi-		eius experiendi	
ctus	54	aduersus venena occasio	21
eius historia, & fa-		eius vsus Indis frequens	22
cultates	ibid.	Tacamahaca, & eius facultates	5
Sassafras	43	Tattou	54
ibid. eius historia	44	Tiburon piscis	50
Scabies Hispanica	29	Toçot-guebit	4
Serapium ex Tabaco	19	V.	
Serpigo Indica	29	Vteri suffocationi Tabaco pro-	
Solanum furiosum	23	dest	20
Succinum non est lachryma	4	Vulneribus recentibus medetur	
Sulphur Nicaraguanum	72	Tabaco	21
Sulphur Quitense, & eius facul-		Vulneribus animalium	22
tates	ibid.	Vultures	31
		X.	
		Xelochopali	4

FINIS.

ERRATA SIC CORRIGITO.

Pag. 10. versu 29, infarcti 13. § 1, imitationem 25. 3, rapicupit, tum è 4. quæ app. pronunciatum. 35. 30: Febribus 28. 28, consumptionem, § 1, § 2, Panamam.

Londini emi anno 1579. in Mercatorum pòrtu de Gallo nauclero Phaseoli genus, quod è Brasiliæ Noui orbis provincia aduectum afferebat. Nostro vulgari maior est is Phaseolus latiorque, nec minus colore variat: etenim nunc flauus est, aut omnino niueus, modò ater, aut purpureus, aut albis purpureisque maculis distinctus. De simili planta natum referebat, qualis Europæa est, nostrumque saporis gratia & bonitate longè superare, si eodem modo decoquatur.

Eius iconem ad viuum expressam, in Herbariæ rei studiosorum gratiam ad huius libelli calcem (quoniam suo loco inseri non potuit) reponendam curauimus. Pertinet verò ad finem Annotationum in cap. de Fabis purgat.

